

Przegląd regionalny - województwo dolnośląskie 2017

Wrocław 2017

Spis treści

1. Sytuacja demograficzna	2
2. Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki	7
3. Konkurencyjność gospodarki i atrakcyjność inwestycyjna regionu	11
4. Rynek pracy	16
5. Jakość życia	18
6. Infrastruktura techniczna i społeczna	19
7. Finanse samorządu terytorialnego	23
8. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2007-2013 oraz 2014-2020 na RPO oraz ich oddziaływanie na ważne obszary życia społeczno-gospodarczego regionu	24
9. Przedsięwzięcia planowane i aktualnie realizowane w zakresie polityki miejskiej	30

1. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA

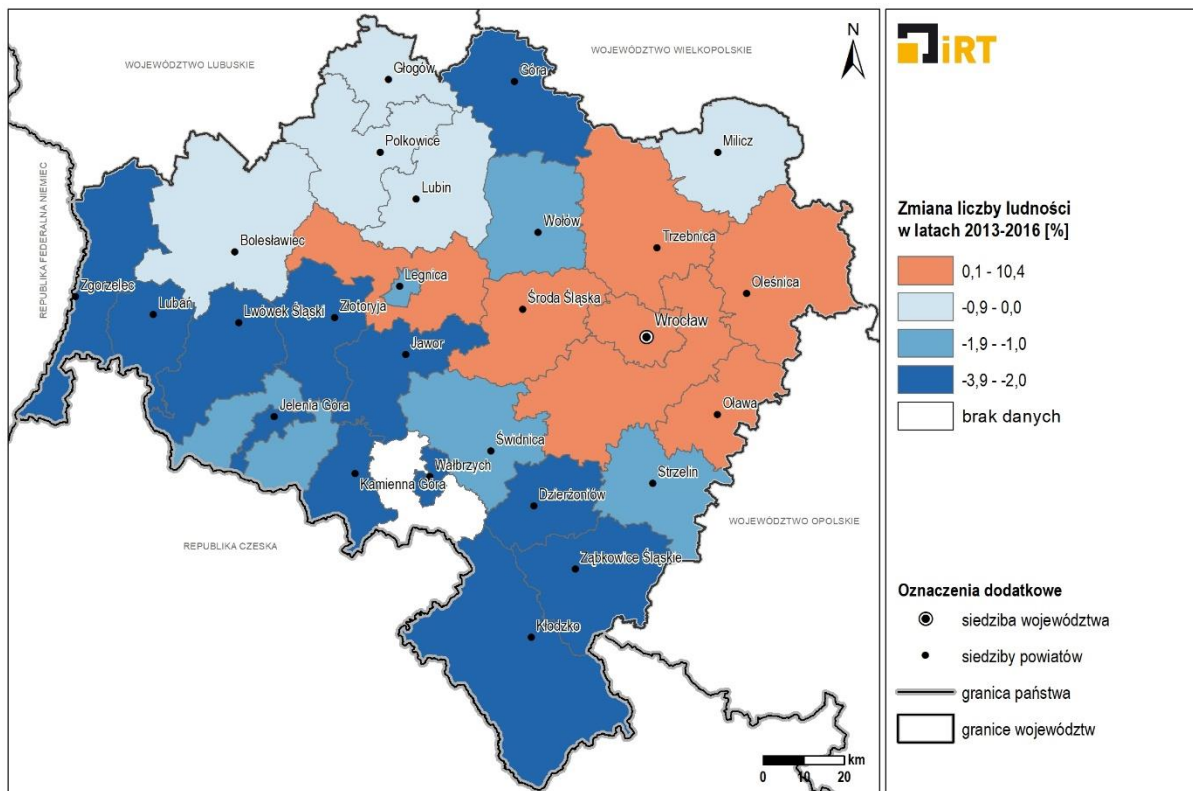
Województwo dolnośląskie zamieszkiwało w 2016 r. 2 903 710 osób, co stanowiło 7,6% ludności Polski, klasyfikując region pod względem zaludnienia na 5. miejscu w kraju. Większość mieszkańców stanowiły kobiety – 51,9% ogółu ludności (w Polsce 51,6%). Na Dolnym Śląsku w 2016 r. największą liczbą mieszkańców (powyżej 100 tys. ludności) wyróżniały się powiaty: miasto Wrocław (637,7), kłodzki (161,5), świdnicki (158,9), wrocławski (137,4), miasto Wałbrzych (114,6), oleśnicki (106,8), lubiński (106,4), dzierzoniowski (102,6) i miasto Legnica (100,7). Natomiast najślabiej zaludnione (poniżej 50 tys. mieszkańców) były powiaty położone w szczególności w północnej części regionu: górowski (35,7), milicki (37,1) i wołowski (47,1), a ponadto: strzeliński (44,1), kamiennogórski (44,3) złotoryjski (44,4) i lwówecki (46,6).

Gęstość zaludnienia na Dolnym Śląsku w 2016 r. wynosiła 146 osoby na 1 km² i była wyższa od średniej dla Polski (123), plasując region na 4. miejscu w kraju za województwami: śląskim (370), małopolskim (223) i mazowieckim (151). W ujęciu wewnątrzregionalnym najgęściej zaludnionymi powiatami (powyżej 150 osób na 1 km²) były miasta – powiaty grodzkie: Wrocław (2 176), Legnica (1 799), Wałbrzych (1 348) i Jelenia Góra (739) oraz powiaty: dzierzoniowski i świdnicki (po 214) oraz głogowski (203). Natomiast najmniejszą gęstością zaludnienia (poniżej 75 osób na 1 km²) cechowały się powiaty położone w północnej części województwa: górowski (48), milicki (52), wołowski (70), a także lwówecki (66), bolesławiecki (69), strzeliński (71) i legnicki (74).

W latach 2013-2016 w województwie dolnośląskim następował sukcesywny coroczny spadek liczby mieszkańców – łącznie przez okres 4 lat ubyło 10,7 tys. osób, co stanowiło 0,4% ogółu populacji (w Polsce spadek o 0,3%). Ten kierunek zmian liczby ludności dominował także w większości polskich regionów: w badanym okresie w 12 z nich liczba mieszkańców zmniejszyła się. Na Dolnym Śląsku zaznaczyły się jednak silne dysproporcje w zakresie zmian liczby ludności w układzie miasto-wieś. Na obszarach miejskich nastąpił spadek liczby mieszkańców o 1,3% (w Polsce w miastach spadek o 0,9%), natomiast na obszarach wiejskich odnotowano wzrost liczby ludności o 1,7% (w Polsce we wsiach wzrost o 0,7%). W ujęciu wewnątrzregionalnym na Dolnym Śląsku w zmianach ludnościowych przeważał trend spadkowy – aż 23 powiatów (77% ogółu powiatów w województwie) zarejestrowało spadek liczby ludności. Największe ubytki mieszkańców (powyżej 2%) zaobserwowano w powiatach położonych w południowej części regionu: mieście Wałbrzych (-3,9%), mieście Jelenia Góra (-2,8%), kłodzkim i kamiennogórskim (po -2,7%), ząbkowickim (-2,6%), dzierzoniowskim (-2,5%), lwóweckim (-2,4%), złotoryjskim i jaworskim (po -2,3%) oraz lubańskim (-2,2%), a także w powiatach: zgorzeleckim (-2,7%) i górowskim (-2,5%). Natomiast wzrost liczby ludności zanotowano w powiatach usytuowanych wokół największego miasta Dolnego Śląska – Wrocławia: wrocławskim (10,4%), średzkim (2,1%), trzebnickim (1,8%), oławskim (1,1%) i oleśnickim (0,8%), a także w powiatach: mieście Wrocław (1,0%) i legnickim (0,7%); (mapa 4).

Mapa 4. Zmiana liczby ludności w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

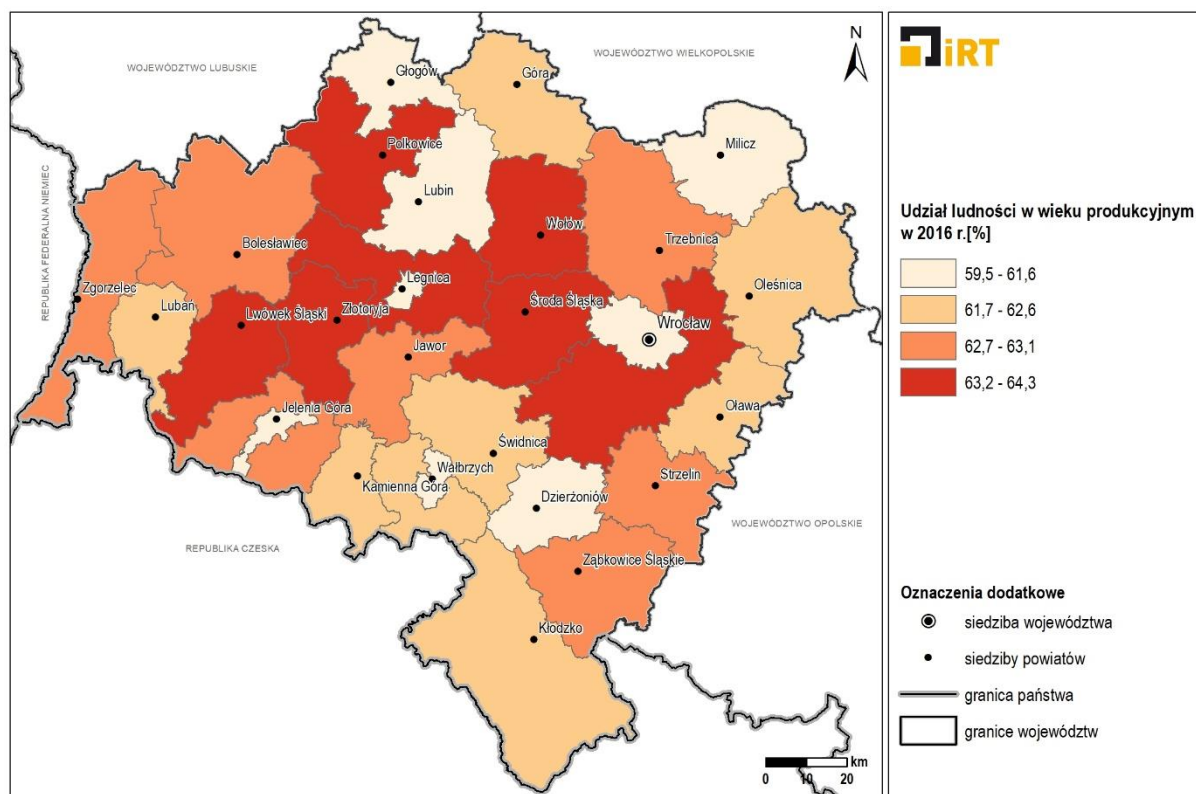
Wskaźnik urbanizacji w województwie dolnośląskim w 2016 r. wynosił 69,0% (w Polsce 60,2%) i należał do najwyższych wśród polskich regionów (2. miejsce za województwem śląskim – 77,0%). W układzie wewnątrzregionalnym największym udziałem ludności miejskiej (powyżej 70%) wyróżniały się powiaty¹: dzierzoniowski (78,9%), głogowski (75,9%) i lubiński (74,2%), a najmniejszym (poniżej 40%) powiaty: wrocławski (15,1%), średzki (17,7%), milicki (31,1%), legnicki (31,5%), strzeliński (33,6%) i trzebnicki (36,9%).

W województwie dolnośląskim w 2016 r. ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 16,8% ogółu mieszkańców (w Polsce 17,9%) – była to jedna z najniższych wartości spośród polskich regionów, klasyfikująca region na 14. miejscu w kraju. Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 62,0% populacji – 9. miejsce w kraju (w Polsce 61,8%), a ludność w wieku poprodukcyjnym obejmowała aż 21,2% mieszkańców, co plasowało województwo na 4. pozycji w kraju (w Polsce 20,2%). Wskaźniki te wskazują na niekorzystną strukturę wieku ludności Dolnego Śląska w porównaniu do innych polskich województw, która jest konsekwencją negatywnych trendów demograficznych zaobserwowanych w regionie w latach 2013-2016. W analizowanym okresie nastąpił bowiem wyraźny wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym o 15,8% (w Polsce 13,2%), przy jednoczesnym znacznym spadku liczby osób w wieku produkcyjnym o 4,6% (w Polsce 3,4%) i spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym o 1,6% (w Polsce spadek o 2,4%). W układzie lokalnym najniższym udziałem ludności w wieku produkcyjnym (poniżej 62,0%) w 2016 r. odznaczały się powiaty: miasto Jelenia Góra (59,5%), miasto Wrocław i miasto Wałbrzych (po 60,9%), milicki (61,2%), lubiński (61,3%), miasto Legnica (61,4%), głogowski (61,5%), dzierzoniowski (61,6%), oławski i kłodzki (po 61,8%), natomiast najwyższy udział (powyżej 63,0%) cechował powiaty: średzki (64,3%), złotoryjski (64,2%), polkowicki (63,7%), wrocławski (63,6%), lwówecki i legnicki (po 63,3%), wołowski, jeleniogórski i trzebnicki (po 63,1%) oraz jaworski (63,0%); (mapa 5).

¹ Oprócz miast na prawach powiatu.

Mapa 5. Udział ludności w wieku produkcyjnym w powiatach województwa dolnośląskiego w 2016 r.

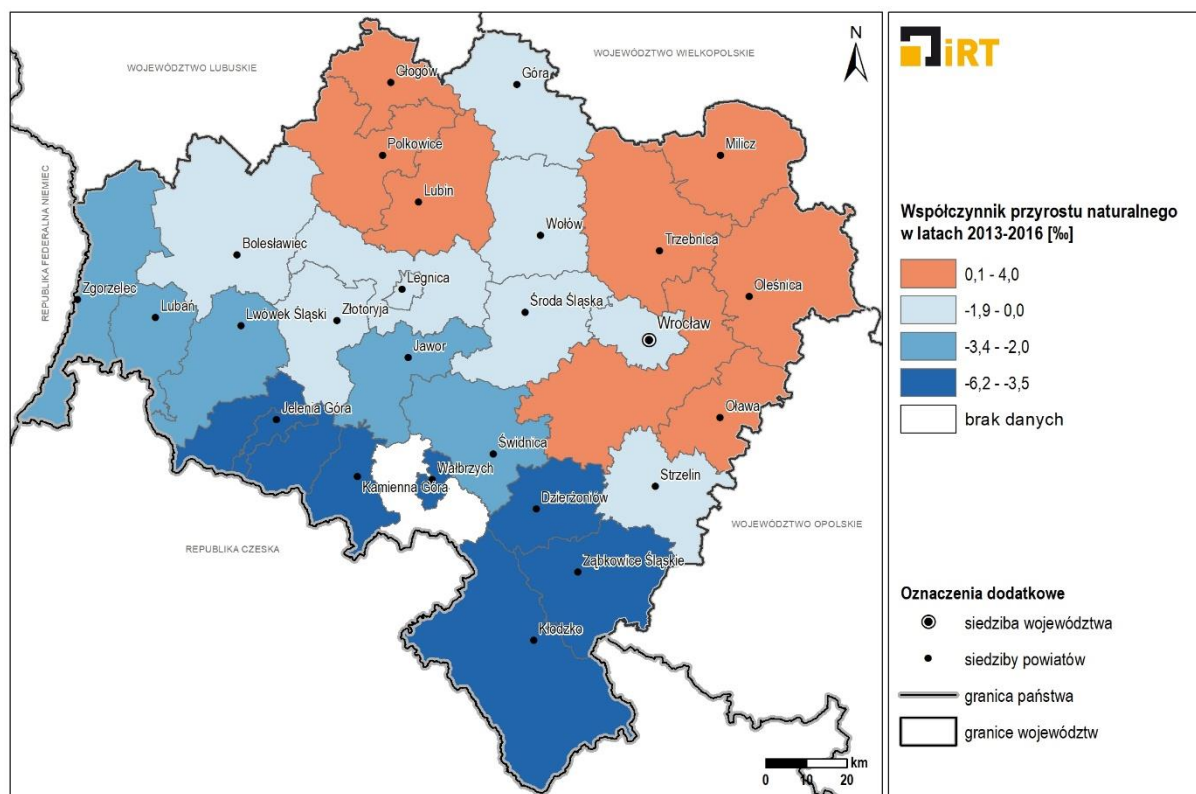
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W województwie dolnośląskim w latach 2013-2016 współczynnik przyrostu naturalnego² (średnioroczny) wynosił -1,4‰ (w Polsce -0,3‰), osiągając jedną z najniższych wartości wśród polskich regionów – niższe wartości współczynnika zarejestrowały jedynie województwa: śląskie (-1,4‰), opolskie (-1,7‰), świętokrzyskie (-2,7‰) i łódzkie (-3,2‰). Ponadto na Dolnym Śląsku w badanym okresie zarysowały się silne dysproporcje w poziomie przyrostu naturalnego pomiędzy obszarami miejskimi a obszarami wiejskimi. W miastach przyrost naturalny był wyraźnie ujemny i wynosił -15 011 osób (średnioroczny współczynnik przyrostu naturalnego osiągnął wartość -1,9‰; w Polsce w miastach -0,7‰). Natomiast we wsiach był on zdecydowanie mniej ujemny, notując wartość -814 osób (średnioroczny współczynnik przyrostu naturalnego był bliski zera i wyniósł -0,2‰; w Polsce we wsiach 0,3‰). W układzie wewnątrzregionalnym niekorzystna sytuacja demograficzna w zakresie przyrostu naturalnego (wartość współczynnika była niższa niż -3,0‰) zaznaczyły się w szczególności w powiatach położonych w południowej części województwa: kłodzkim (-4,6‰), mieście Jelenia Góra i ząbkowickim (po -4,5‰), kamiennogórskim i jeleniogórskim (po -4,1‰), dzierzoniowskim (-3,9‰) i lwóweckim (-3,0‰), a także w powiecie zgorzeleckim (-3,2‰). Korzystne zmiany demograficzne pod względem przyrostu naturalnego (wartość współczynnika była dodatnia) zarejestrowano w powiatach usytuowanych wokół Wrocławia: wrocławskim (4,0‰), oławskim (1,2‰), oleśnickim (1,0‰), trzebnickim (0,5‰) i milickim (0,3‰), a także w powiatach położonych w paśmie legnicko-głogowskim: polkowickim (1,3‰), głogowskim (1,1‰) i lubińskim (0,5‰); (mapa 6).

² Współczynnik przyrostu naturalnego wyraża różnicę między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów przeliczoną na 1000 mieszkańców.

Mapa 6. Współczynnik przyrostu naturalnego w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

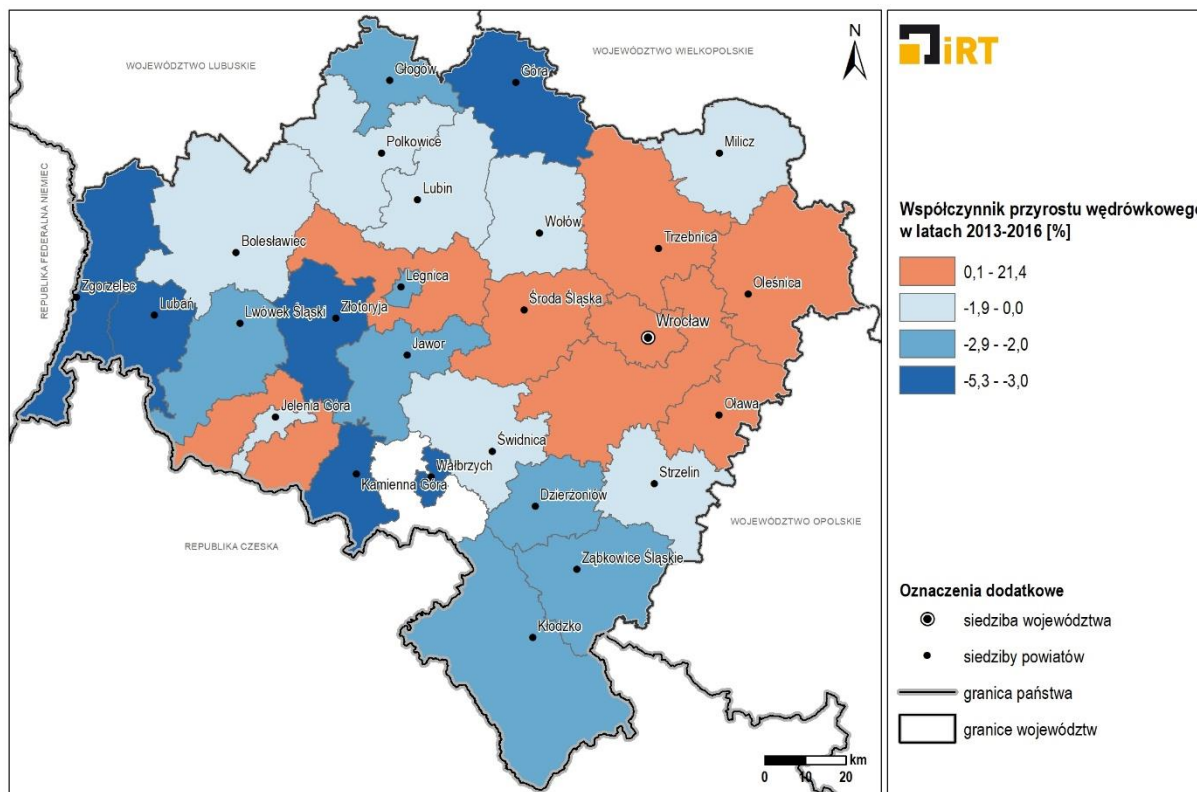
W województwie dolnośląskim w latach 2013-2016 współczynnik przyrostu wędrownego³ (średnioroczny)⁴ osiągnął wartość dodatnią wynoszącą 0,5‰ (w Polsce -0,2‰) i była to jedna z najwyższych wartości wśród polskich regionów – wyższymi wartościami współczynnika wyróżniały się tylko województwa: mazowieckie (2,4‰), pomorskie (1,2‰) i małopolskie (1,0‰). Podobnie jak w przypadku przyrostu naturalnego, także saldo migracji na Dolnym Śląsku w analizowanym okresie odznaczało się dużym zróżnicowaniem wewnątrzregionalnym w układzie miasto-wieś. Na obszarach miejskich zanotowano wyraźnie ujemne saldo migracji wynoszące -8 388 osób (średnioroczny współczynnik przyrostu wędrownego był równy -1,0‰; w Polsce w miastach -1,5‰), natomiast na obszarach wiejskich zarejestrowano relatywnie duże dodatnie saldo migracji równe 14 432 osób (średnioroczny współczynnik przyrostu wędrownego osiągnął wartość aż 4,0‰; w Polsce we wsiach 1,8‰). W układzie lokalnym korzystne tendencje w zakresie salda migracji (wartość współczynnika były dodatnie) uwidoczniły się dobitnie w powiatach położonych wokół Wrocławia: wrocławskim (21,4‰), średzkim (5,3‰), trzebnickim (4,4‰), oławskim (1,8‰) i oleśnickim (0,5‰), a także w powiatach: mieście Wrocław (2,8‰), legnickim (2,7‰) i jeleniogórskim (1,3‰). Negatywne trendy rozwoju demograficznego rozpatrywane w aspekcie salda migracji (wartość współczynnika była niższa niż -2,5‰) zaobserwowano w szczególności w powiatach usytuowanych w południowej części województwa: złotoryjskim (-4,2‰), kamiennogórskim (-3,7‰), lubańskim (-3,0‰), jaworskim i lwóweckim (po -2,8‰), kłodzkim i ząbkowickim (po -2,6‰), dzierzoniowskim (-2,1‰) oraz w powiatach położonych w paśmie legnicko-głogowskim: głogowskim (-2,8‰), mieście Legnica (-2,5‰) i polkowickim (-2,0‰), a także w kilku innych powiatach: górowskim (-5,3‰) i zgorzeleckim (-3,5‰); (mapa 7).

³ Współczynnik przyrostu wędrownego wyraża różnicę pomiędzy napływem wędrownym (liczba osób, które przybyły na stałe) i odpływem wędrownym (liczba osób, które wyjechały na stałe) przeliczoną na 1000 mieszkańców.

⁴ Przy konstrukcji współczynnika przyrostu wędrownego w latach 2013-2016 dla wszystkich analizowanych jednostek terytorialnych ze względu na brak danych nie uwzględniono salda migracji zagranicznych dla 2015 r.

Mapa 7. Współczynnik przyrostu wędrownego w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

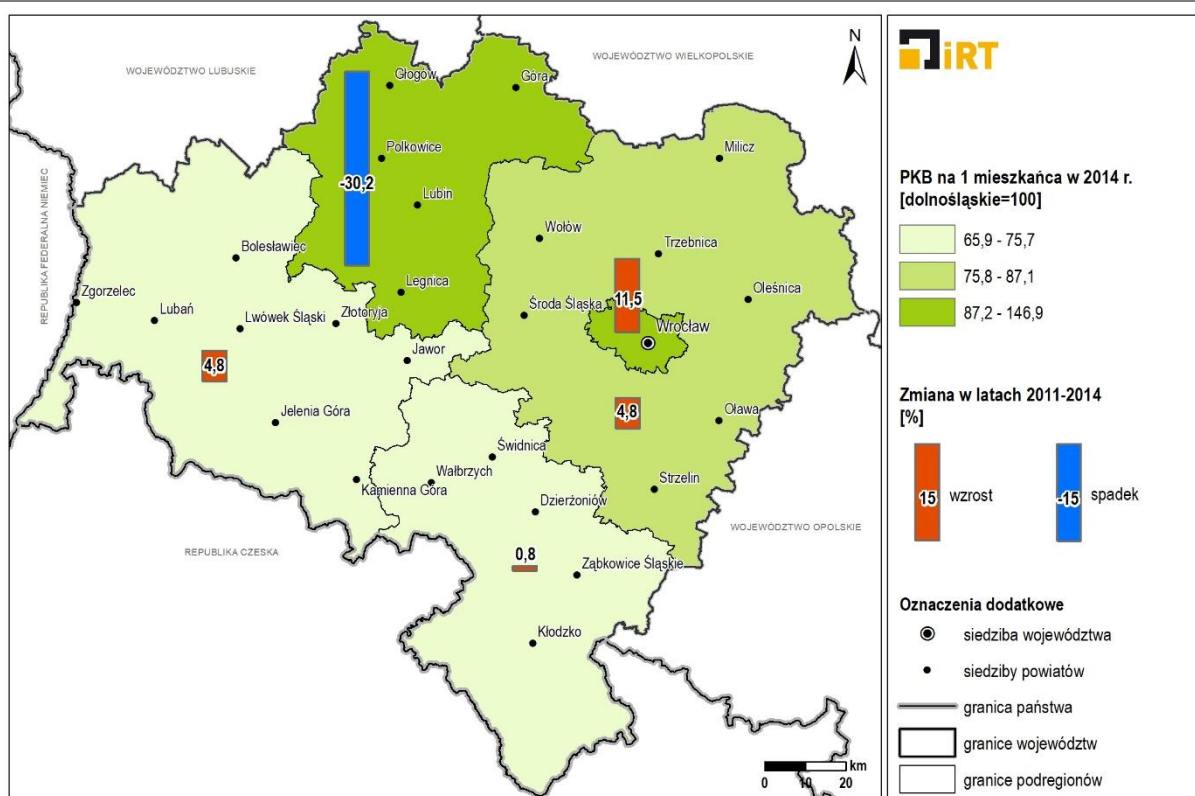

2. SYTUACJA MAKROEKONOMICZNA I STRUKTURA GOSPODARKI

W województwie dolnośląskim produkt krajowy brutto w 2015 r. wyniósł według szacunków 151 450 mln zł i na przestrzeni lat 2012-2015 systematycznie wzrastał (w 2012 r. wynosił 139 892 mln). Należy zauważyć, że udział regionu w tworzeniu PKB Polski pozostaje na zbliżonym poziomie ok. 8,5%. Również analiza względnej wartości miernika w odniesieniu do liczby mieszkańców wskazuje na poprawiającą się sytuację województwa. W regionie PKB na 1 mieszkańca w 2015 r. wyniósł według szacunków 52 128 zł (co stanowiło wartość o 11,5% wyższą niż średnia dla kraju), podczas gdy w 2012 r. było to 47 986 zł.

Na Dolnym Śląsku w 2014 r. podregionem o najwyższym PKB per capita było miasto Wrocław (146,9⁵), na 2. miejscu uplasował się podregion legnicko-głogowski (132,3). W latach 2011-2014 większość podregionów województwa dolnośląskiego zanotowała wzrost wartości PKB (najwyższy wzrost zaobserwowano w mieście Wrocław o 11,5%), natomiast tylko w podregionie legnicko-głogowskim zaznaczył się jego spadek (o 30,2%); (mapa 1).

Mapa 1. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2014 r. oraz jego zmiana w latach 2011-2014 w podregionach województwa dolnośląskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

PKB na 1 mieszkańca według parytetu siły nabywczej⁶ (UE-28=100) w Polsce w 2014 r. wyniósł 68, przy czym wartość wskaźnika dla województwa dolnośląskiego była wyższa i wyniosła 76, co klasyfikowało region na 2. miejscu w kraju za województwem mazowieckim (108). W latach 2011-2014 na Dolnym Śląsku nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika o 3%.

⁵ W stosunku do średniej dla województwa dolnośląskiego=100.

⁶ Parytet siły nabywczej (ang. purchasing power parity - PPP).

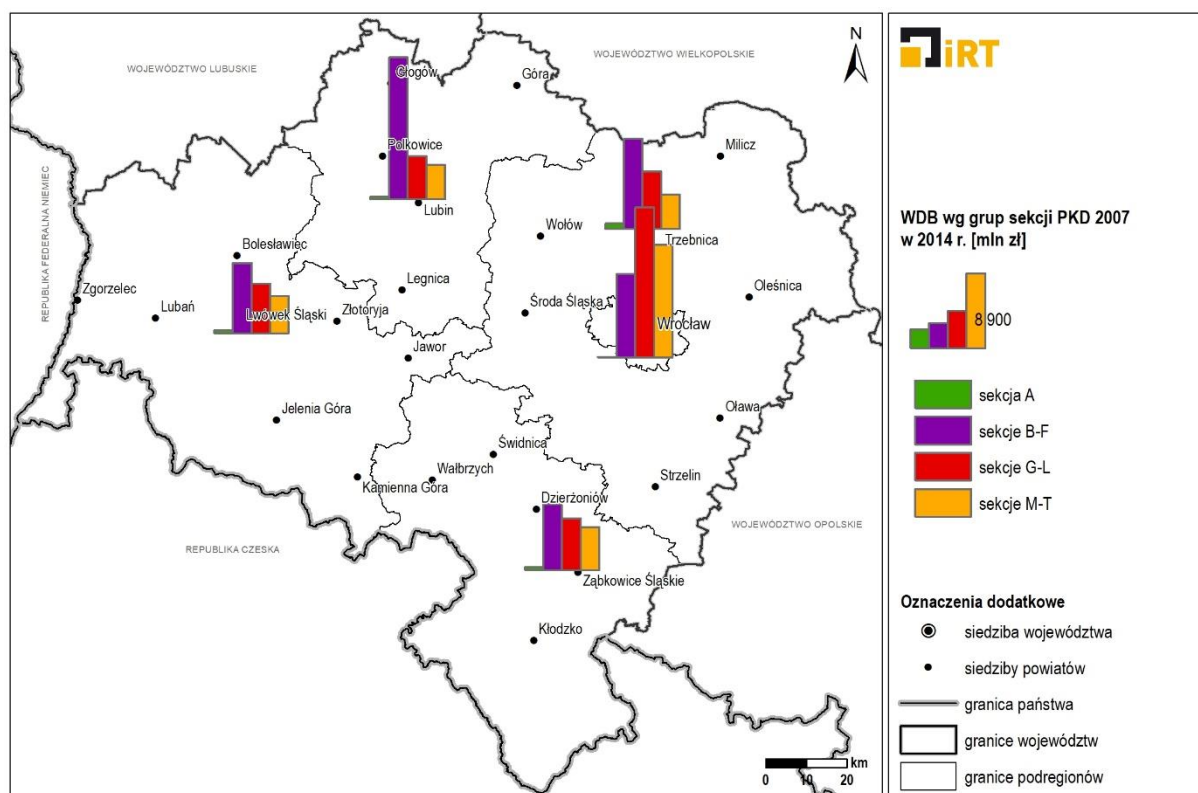

Ważnymi wskaźnikami świadczącymi o kondycji gospodarki są produktywność pracy wyrażona poprzez wartość dodaną brutto (WDB) oraz nakłady na środki trwałe w przedsiębiorstwach. Na Dolnym Śląsku WDB w przeliczeniu na 1 pracującego w każdym z analizowanych lat (począwszy od 2011 r.) była wyższa niż średnia dla Polski. W 2014 r. wartość wskaźnika dla regionu wynosiła 125 384 zł (w Polsce było to 109 899 zł).

Analizując zróżnicowanie wartości dodanej brutto w układzie wewnątrzregionalnym można zauważyć, że w 2014 r. podregion legnicko-głogowski wykazał się znaczącą przewagą wielkości WDB w przeliczeniu na 1 pracującego na tle pozostałych podregionów. Wartość wskaźnika w podregionie legnicko-głogowskim wyniosła wówczas 168 744 zł, przy czym średnia wartość dla województwa osiągnęła 109 899 zł. Niemniej jednak to właśnie w podregionie legnicko-głogowskim od 2011 r. obserwuje się stały spadek WDB. W latach 2011-2014 wartość wskaźnika w podregionie spadła o 17 669 zł. W analogicznym okresie najwyższy wzrost odnotowano w podregionie jeleniogórskim, w którym wyniósł on 17 823 zł (wzrost z 100 462 zł w 2011 r. do 118 285 zł w 2014 r.).

Na Dolnym Śląsku w 2014 r. najwyższy udział WDB generowały działalności związanych z przemysłem i budownictwem – sekcje B-F PKD 2007 (50 056 mln zł, tj. 42%); (wykres 1). W podziale na podregiony najwyższą wartość wskaźnika w ramach sekcji B-F wytworzył podregion legnicko-głogowski (17 015 mln zł). Również znaczący udział w tworzeniu wartości dodanej brutto w województwie dolnośląskim miały działalności sekcji G-L (42 006 mln zł, tj. 33%). Spośród dolnośląskich podregionów najwyższą WDB sekcji G-L odnotowano w mieście Wrocław (17 866 mln zł); (mapa 2).

Mapa 2. Struktura wartości dodanej brutto według grup sekcji PKD 2007 w podregionach województwa dolnośląskiego w 2014 r.

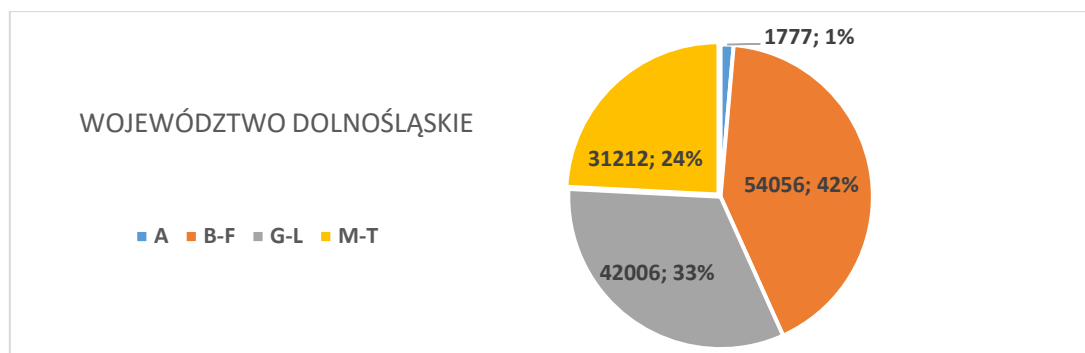

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na przestrzeni lat 2011-2014 największy wzrost wartości dodanej brutto na Dolnym Śląsku dotyczył działalności sekcji M-T (o 15%), a następnie sekcji G-L (o 10,4%) i B-F (o 2,7%). Natomiast dla sekcji A zarejestrowano spadek WDB o 11,1%⁷.

Wykres 1. Struktura wartości dodanej brutto według grup sekcji PKD 2007 w województwie dolnośląskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

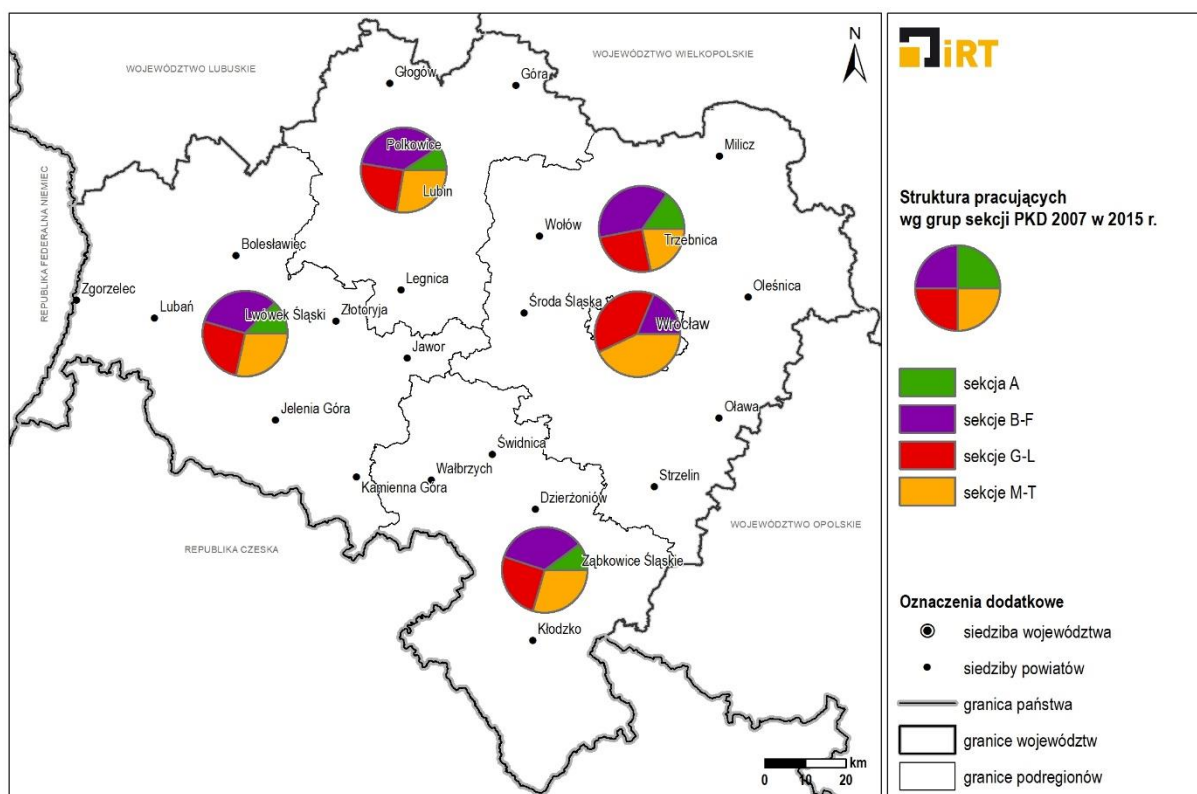
Rozpatrując strukturę pracujących według poszczególnych rodzajów działalności (grup sekcji PKD 2007) na Dolnym Śląsku w 2015 r. należy zauważyć, że główne miejsca pracy były związane z działalnościami należącymi do sekcji: M-T (341 208 osób, co stanowi 32% ogółu pracujących w województwie), sekcji B-F (326 170 pracujących, tj. 30%) oraz sekcji G-L (316 655 osób, tj. 30%). Najmniej liczna grupa pracujących reprezentowała sekcję A (88 981 osób, tj. 8% ogółu pracujących). Na tle lat 2012-2015 w województwie dolnośląskim uwidacznia się względna stabilność omawianej struktury bez wyraźnych zmian udziałów pracujących w poszczególnych rodzajach działalności.

Analizując strukturę pracujących według grup sekcji PKD 2007 w układzie wewnątrzregionalnym w 2015 r. zauważa się zbliżony udział poszczególnych grup sekcji w większości podregionów – tj. wałbrzyskim, legnicko-głogowskim, jeleniogórskim i wrocławskim. W wyszczególnionych podregionach najwięcej pracujących reprezentowało sekcje B-F, a następnie sekcje: M-T i G-L. Odmianą na tle pozostałych podregionów strukturę pracujących posiadało miasto Wrocław, w którym dominowali pracujący sekcji M-T i G-L (mapa 3).

⁷ Sekcja A – rolnictwo. Sekcje B-F – przemysł i budownictwo. Sekcje G-L – handel; naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja; działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości. Sekcje M-T – pozostałe usługi.

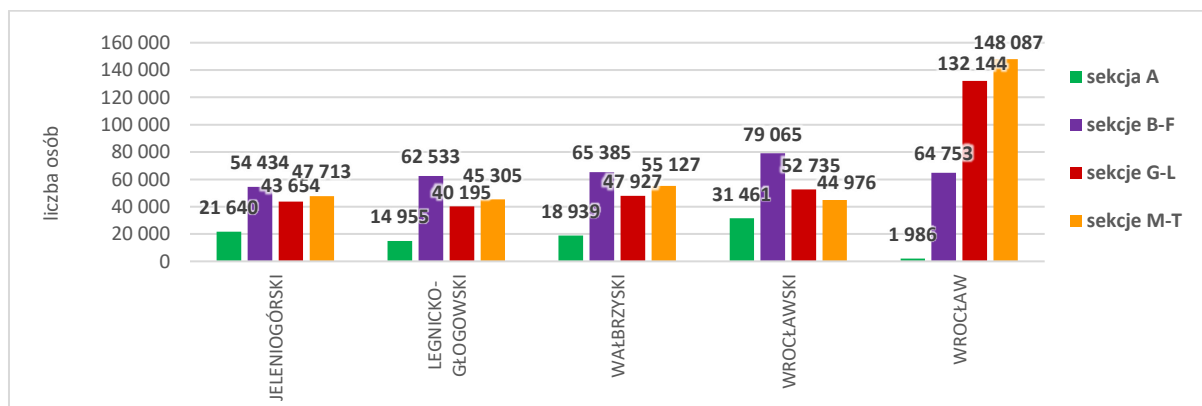
Mapa 3. Struktura pracujących według grup sekcji PKD 2007 w województwie dolnośląskim w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Najmniej pracujących w województwie należało do sekcji A. W grupie podregionów Dolnego Śląska najliczniejsza grupa pracujących w sekcji A wystąpiła w podregionie wrocławskim, a następnie w: jeleniogórskim, wałbrzyskim i legnicko-głogowskim. W mieście Wrocław z działalnościami należącymi do sekcji A związanych było zaledwie 1 986 osób (tj. 2,2% ogółu pracujących w sekcji A w regionie); (wykres 2).

Wykres 2. Struktura pracujących według grup sekcji PKD 2007 w podregionach województwa dolnośląskiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

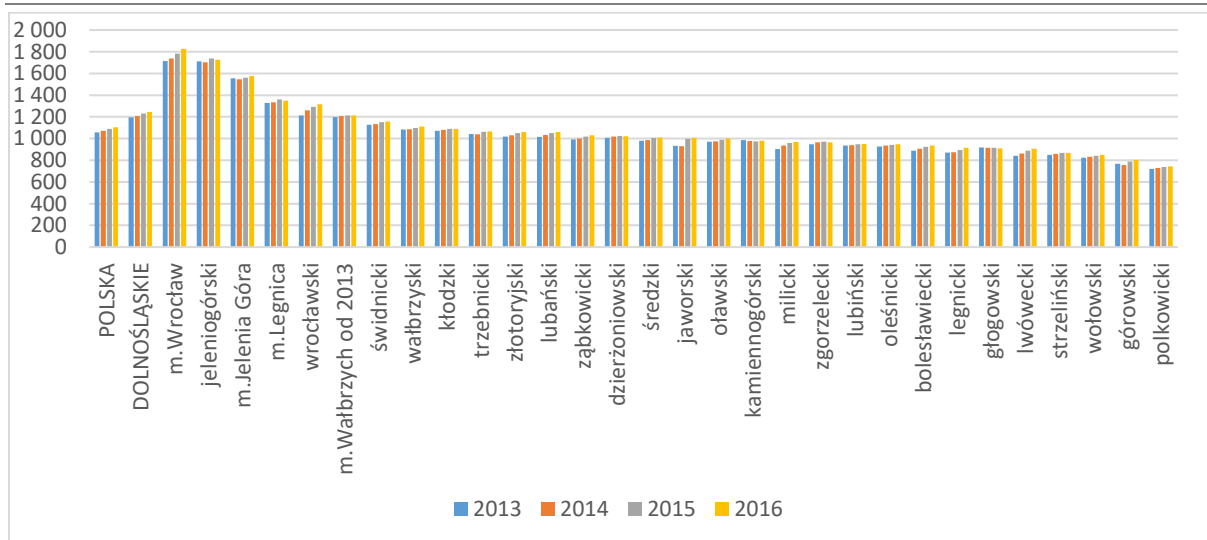
3. KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA REGIONU

W województwie dolnośląskim w 2016 r. liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności wynosiła 1 244 podmioty. W stosunku do 2013 r. wartość wskaźnika wzrosła o 50 jednostek (w 2013 r. funkcjonowało 1 194 podmioty).

Największą liczbę podmiotów gospodarki w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców odnotowano w 2016 r. w mieście Wrocław (1 826 podmiotów), a następnie kolejno w powiatach: jeleniogórskim (1 725), mieście Jelenia Góra (1 576), mieście Legnica (1 348) i wrocławskim (1 317); (wykres 3).

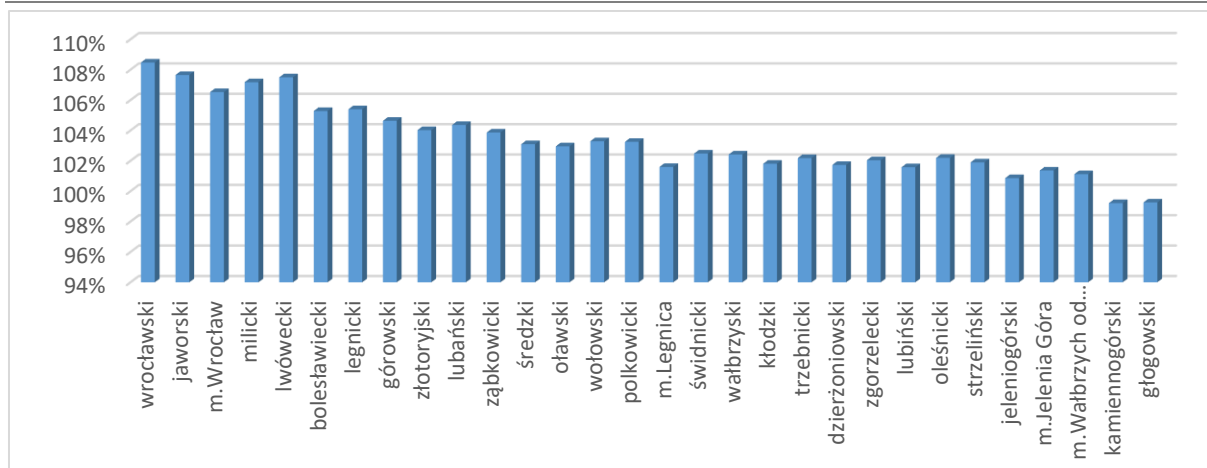
W latach 2013-2016 liczba podmiotów gospodarczych wzrosła prawie we wszystkich dolnośląskich powiatach (poza kamiennogórskim i głogowskim), a jej największy przyrost, w stosunku do roku bazowego, odnotowano w powiatach: wrocławskim i jaworskim (o 8%) oraz lwóweckim, milickim i mieście Wrocław (o 7%); (wykres 4).

Wykres 3. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wykres 4. Zmiana liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016 (rok bazowy = 100).

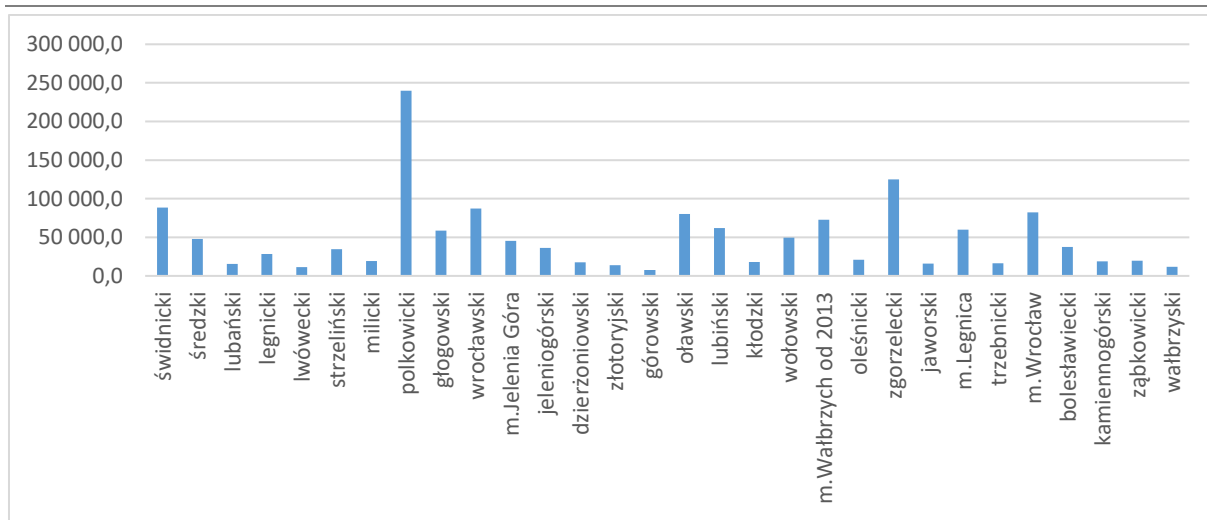

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Nakłady brutto na środki trwałe w dolnośląskich przedsiębiorstwach wyniosły w 2015 r. 162 140,8 mln zł i wzrosły od 2013 r. o 14% (142 443,7 mln zł). Największą wartością brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyróżniły się w 2015 r. powiaty: polkowicki (239 720,2 zł), zgorzelecki (125 049,8 zł) i miasto Wrocław (82 439,46 zł), a najniższą odnotowano w powiecie górowskim (7 632, 1 zł); (wykres 5).

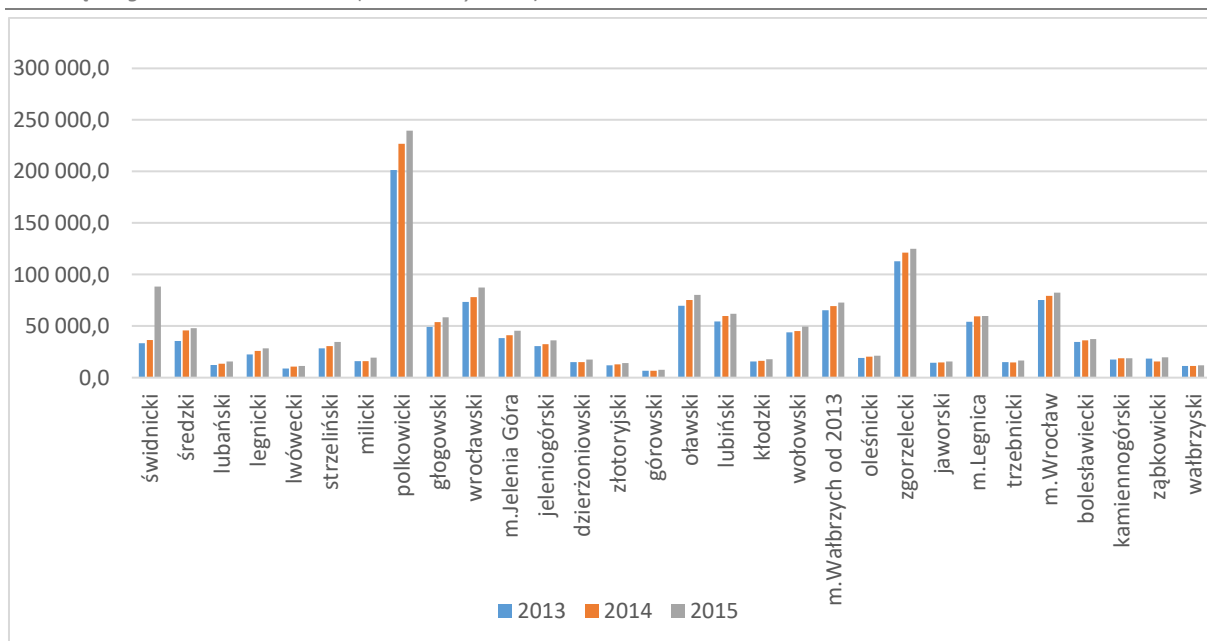
Wykres 5. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w powiatach województwa dolnośląskiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Największa dynamika wzrostu wartości nakładów brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim w latach 2013-2015 miała miejsce w powiatach: świdnickim (266%), średzkim (134%) i lubańskim (128%), a najmniejsza w powiatach: kamiennogórskim (107%), ząbkowickim (107%) i wałbrzyskim (105%); (wykres 6).

Wykres 6. Zmiana wartości brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2015 (rok bazowy = 100).

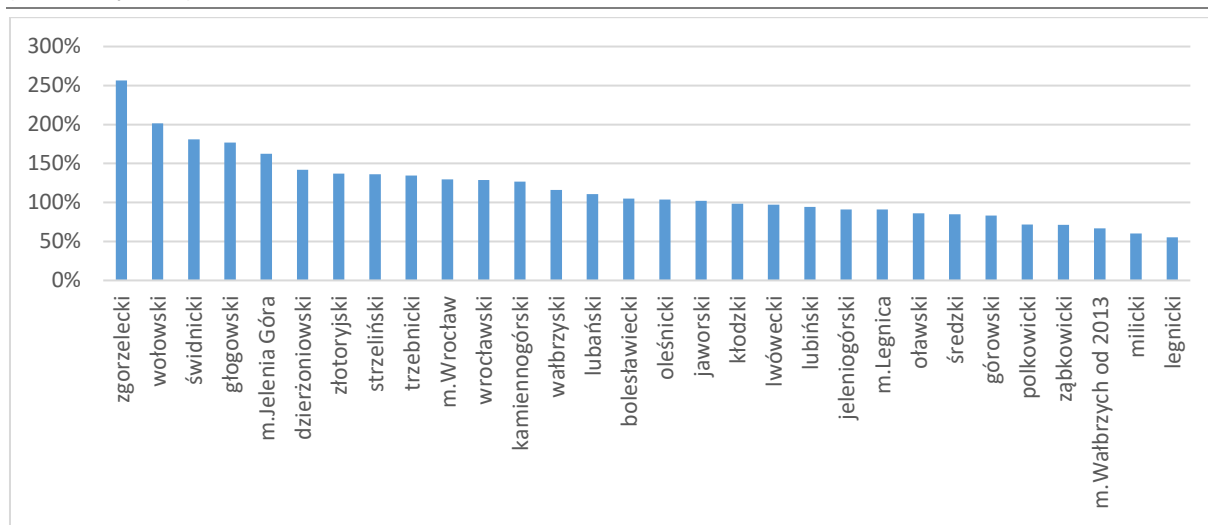

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Nakłady inwestycyjne w dolnośląskich przedsiębiorstwach wyniosły w 2015 r. 15 809,2 mln zł i wzrosły od 2013 r. o 15% (w 2013 r. – 13 713,2 mln zł). Nakłady inwestycyjne rozpatrywane według sektorów gospodarki narodowej wzrosły w analizowanym okresie o 10%, przy czym w sektorze publicznym o 21% (osiągając wartość 6 935 788 tys. zł), a w sektorze prywatnym o 5%, (notując wartość 15 724 672 tys. zł). Największy ich wzrost w stosunku do 2013 r. odnotowano w przedsiębiorstwach na terenie powiatów: zgorzeleckiego (257%), wołowskiego (202%) i świdnickiego (181%). W 13 dolnośląskich powiatach odnotowano w latach 2013-2015 spadki nakładów w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przy czym najwyższe na terenie powiatów: miasta Wałbrzych (67%), milickiego (60%) i legnickiego (55%); (wykres 7).

Wykres 7. Zmiana nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2015 (rok bazowy = 100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) to jeden z ważniejszych wskaźników pozwalających na obserwację zmian gospodarczych, w tym wzrostu konkurencyjności gospodarki regionu. Na Dolnym Śląsku wartość nakładów przeznaczonych na B+R wzrosła w latach 2013-2015 o 41% (z 908,8 mln zł do 1 282,0 mln zł). Wynik ten sytuuje region na 6. miejscu w kraju po województwach: świętokrzyskim (wzrost o 86%), lubelskim (82%), kujawsko-pomorskim (59%), opolskim (53%) i podlaskim (47%). Nakłady na działalność B+R w kraju zwiększyły się w badanym okresie o 25%. Nakłady ponoszone przez dolnośląskie przedsiębiorstwa w 2013 r. były półtora razy wyższe w sekcjach pozaprzemysłowych w stosunku do przemysłowych. Zarówno w 2014 r., jak i w 2015 r. różnica ta zwiększyła się do poziomu przekraczającego dwukrotność (w 2009 r. i w 2010 r. nakłady w sektorze usług przekraczały nakłady w sektorze przemysłowym trzykrotnie). Niepokojący jest, odnotowany w latach 2014-2015, spadek udziału nakładów w relacji do PKB (o 0,74 %).

Zatrudnionych w działalności B+R ogółem w województwie dolnośląskim było w 2015 r. 9 193 EPC⁸, co stanowiło wzrost o 13% w stosunku do 2013 r. (8 149,4 EPC). Od 2013 r. udział liczby osób zatrudnionych w regionie w tym sektorze w liczbie osób zatrudnionych w kraju nieznacznie obniżył się (z 8,69% do 8,41%).

Udział osób zatrudnionych w B+R w ludności aktywnej zawodowo na Dolnym Śląsku wzrósł w latach 2013-2015 o 13 %. W każdym z badanych lat był on wprawdzie wyższy od średniej krajowej, ale jednocześnie stosunkowo niski w porównaniu z udziałem innych polskich województw (11. miejsce

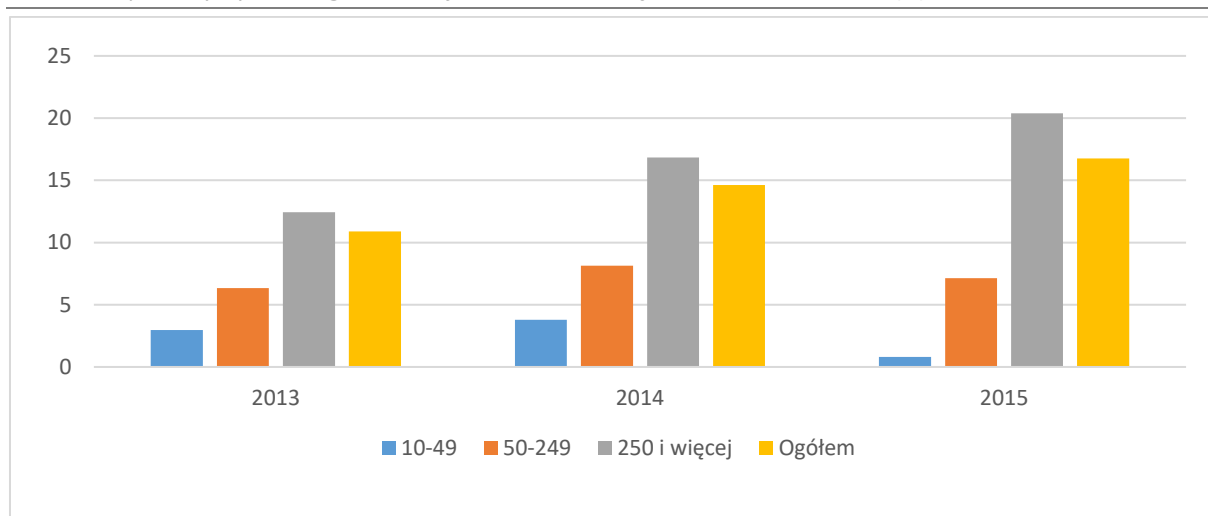
⁸ Jednostka przeliczeniowa służąca do ustalania faktycznego zatrudnienia w działalności B+R. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy (w skrócie EPC) oznacza jeden osobo-rok poświęcony wyłącznie na działalność B+R.

Dolnego Śląska w rankingu województw). Od 2013 r. do 2015 r. udział osób zatrudnionych w B+R w liczbie ludności aktywnej zawodowo na Dolnym Śląsku zwiększył się o 6% (do 0,99 EPC w 2015 r.). W analogicznym czasie udział osób zatrudnionych w B+R w liczbie osób pracujących ogółem w regionie zwiększył się o 2% (do 1,05 EPC w 2015 r.).

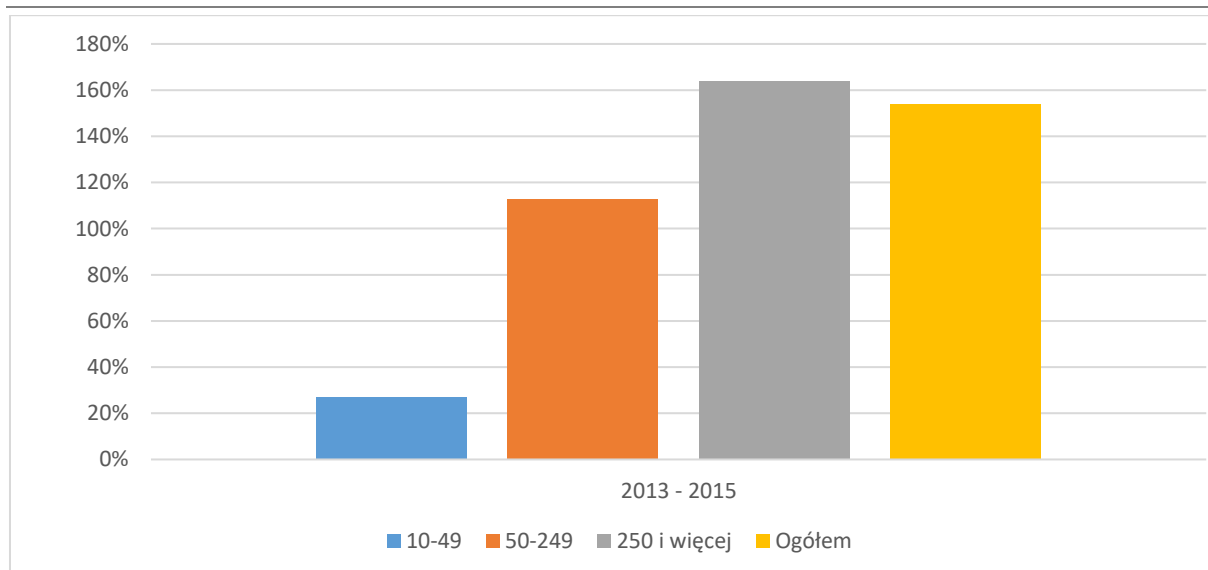
W nowoczesnych i konkurencyjnych gospodarkach zaobserwować można trend wzrostowy sprzedaży wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych. W województwie dolnośląskim w latach 2013-2015 udział wartości sprzedaży ww. wyrobów w sprzedaży ogółem wzrósł o 54 % (z 10,89% do 16,75%). Z punktu widzenia struktury przedsiębiorstw według wielkości – największy udział wartości sprzedaży wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych w sprzedaży ogółem wykazały w latach 2013-2015 przedsiębiorstwa duże – zatrudniające ponad 250 pracowników (154%) oraz średnie – zatrudniające od 50 do 249 pracowników (113%); (wykres 8, wykres 9).

Wykres 8. Udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych/istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem w województwie dolnośląskim w latach 2013-2015 (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Wykres 9. Zmiana udziału produkcji sprzedanej wyrobów nowych/istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem w województwie dolnośląskim w latach 2013-2015 (%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Ważnym elementem konkurowania gospodarki regionu jest zdolność operowania na rynkach zagranicznych. Dla Dolnego Śląska, ze względu na jego przygraniczne położenie, aspekt ten wydaje się szczególnie ważny. Udział regionu w produkcji sprzedanej ogółem wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych wyniósł w przedsiębiorstwach przemysłowych w 2013 r. 10,89% i w latach 2013-2015 systematycznie wzrastał (w 2014 r. o 14,62% i w 2015 r. o 16,75%). Natomiast liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2013-2015 nieznacznie obniżyła się (w 2013 r. wynosiła 8,1, w 2014 r. 8,0, a w 2015 r. 7,8).

W województwie dolnośląskim osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 16,8% ogółu mieszkańców regionu (w Polsce 17,9%). Najwięcej osób z wyższym wykształceniem zamieszkiwało w powiatach: mieście Wrocław (30%), wrocławskim (21%) i mieście Jelenia Góra (19%), a najmniej w powiatach: górowskim (9%) oraz lwóweckim, ząbkowickim, milickim i kamiennogórowskim (po 10%).

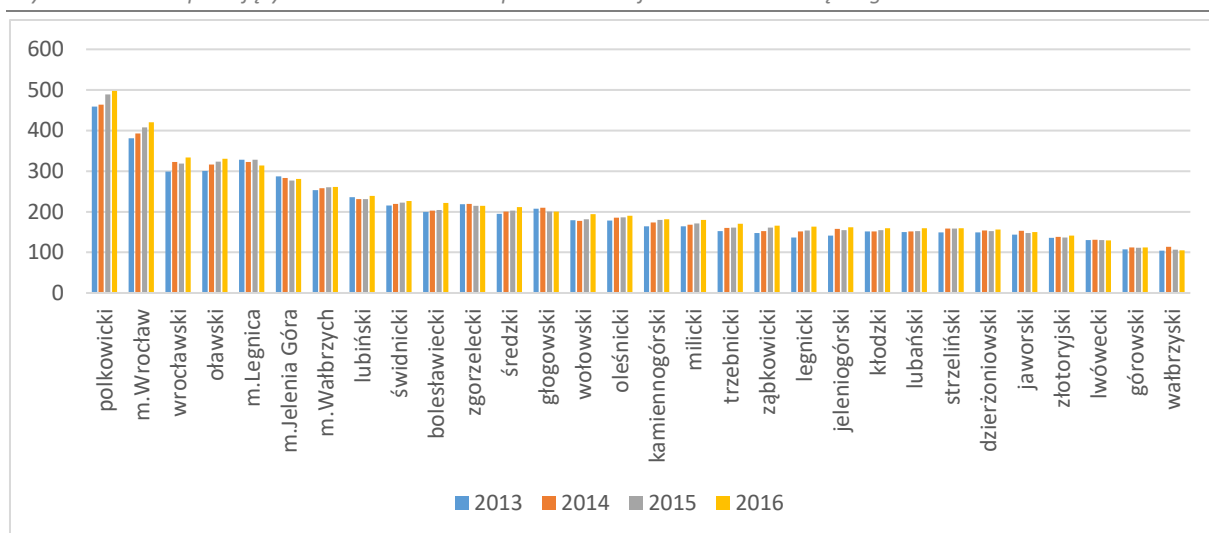

4. RYNEK PRACY

Rynek pracy na Dolnym Śląsku w 2015 r. tworzyło 825 572 pracujących i liczba ta była wyższa niż w 2013 r. (794 138 osób). Blisko 32% pracowników skupiał Wrocław (263 070 osób), natomiast najmniejszym udziałem w liczbie pracujących ogółem w regionie wykazał się powiat górski (0,9%). Jednocześnie największy wzrost liczby pracujących w latach 2013-2015 zanotowano w mieście Wrocław (o 18 486 osoby), a także w powiatach: wrocławskim (4 551) i oławskim (1 818), największy zaś spadek w powiatach: mieście Jelenia Góra (1 154) i zgorzeleckim (713)⁹.

W województwie dolnośląskim w latach 2013-2016 liczba pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w poszczególnych powiatach wahała się nieznacznie, nie zmieniając ogólnego obrazu wewnątrzregionalnego zróżnicowania. Najwięcej pracujących w odniesieniu na 1 tys. ludności było w powiatach: polkowickim (498), mieście Wrocław (420), wrocławskim (334) i oławskim (330), a najmniej pracujących w powiatach: wałbrzyskim (105), górskim (112), lwóweckim (130) i złotoryjskim (141); (wykres 10).

Wykres 10. Liczba pracujących na 1000 ludności w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

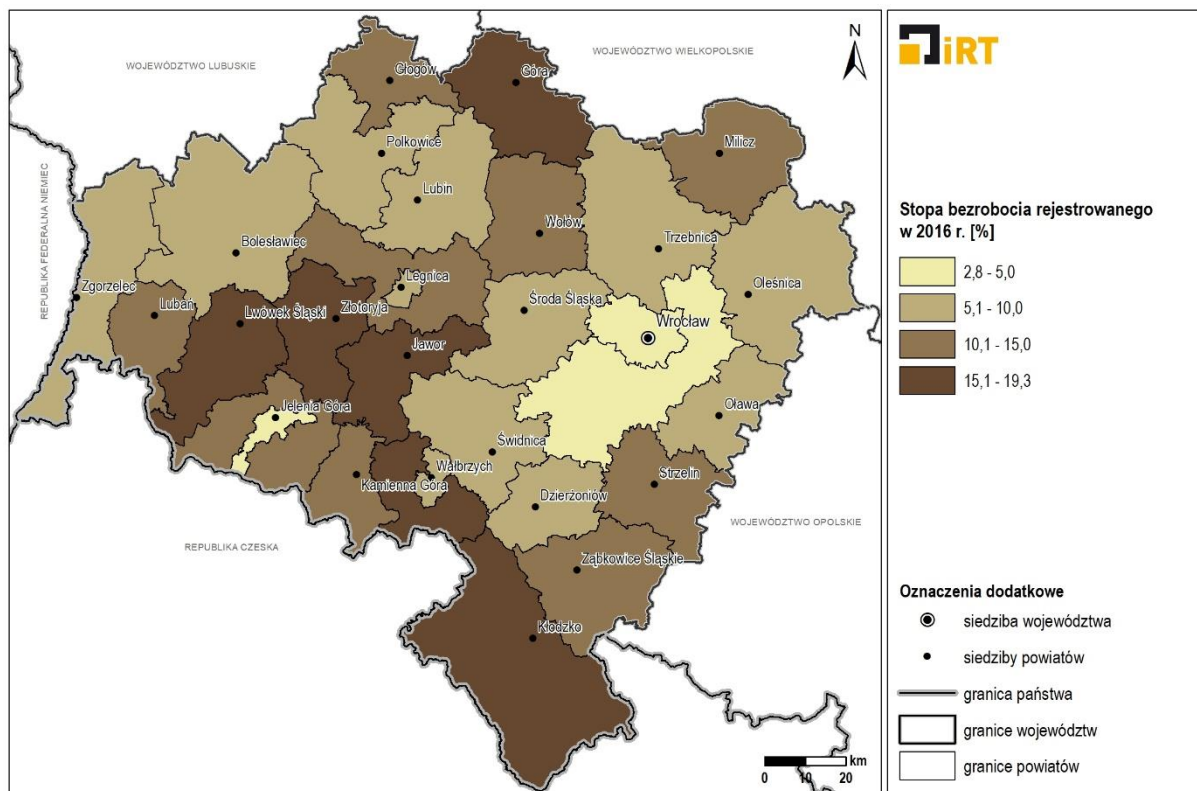
Aktywność na dolnośląskim rynku pracy wyrażona wskaźnikiem zatrudnienia w grupie wiekowej 15-64 lata w 2016 r. wyniosła 65,6% (w Polsce 64,5%) i w odniesieniu do 2013 r. wzrosła o 7,4 %.

W województwie dolnośląskim w latach 2013-2016 uwidocznił się znaczny spadek stopy bezrobocia z 13,1% w 2013 r. do 7,3% w 2016 r. Najniższym bezrobociem odznaczały się powiaty: miasto Wrocław (2,8%), wrocławski (2,9%), miasto Jelenia Góra (4,6%), polkowicki (5,8%), bolesławiecki (5,9%) i lubiński (6,0%); (mapa 8). Natomiast najwyższe bezrobocie zarejestrowano w powiatach: wałbrzyskim (19,3%), złotoryjskim (19,0%), górskim (18,5%), lwóweckim (16,9%), kłodzkim (16,2%), jaworskim (15,8%), wołowski (14,9%), ząbkowickim (13,9%) i legnickim (13,4%). Warto zwrócić uwagę, że w porównaniu do 2013 r., w 2016 r. wartość omawianego wskaźnika zmalała we wszystkich powiatach regionu. Najwyraźniej tendencja spadkowa zaznaczyła się w powiatach: kłodzkim (spadek o 10,9%), wałbrzyskim (o 10,5%), kamiennogórskim (o 10,2%) i lubańskim (o 10,1%).

⁹ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane łącznie z rolnictwem indywidualnym i pracującymi w organizacjach, fundacjach, związkach (SOF), według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Mapa 8. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach województwa dolnośląskiego w 2016 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

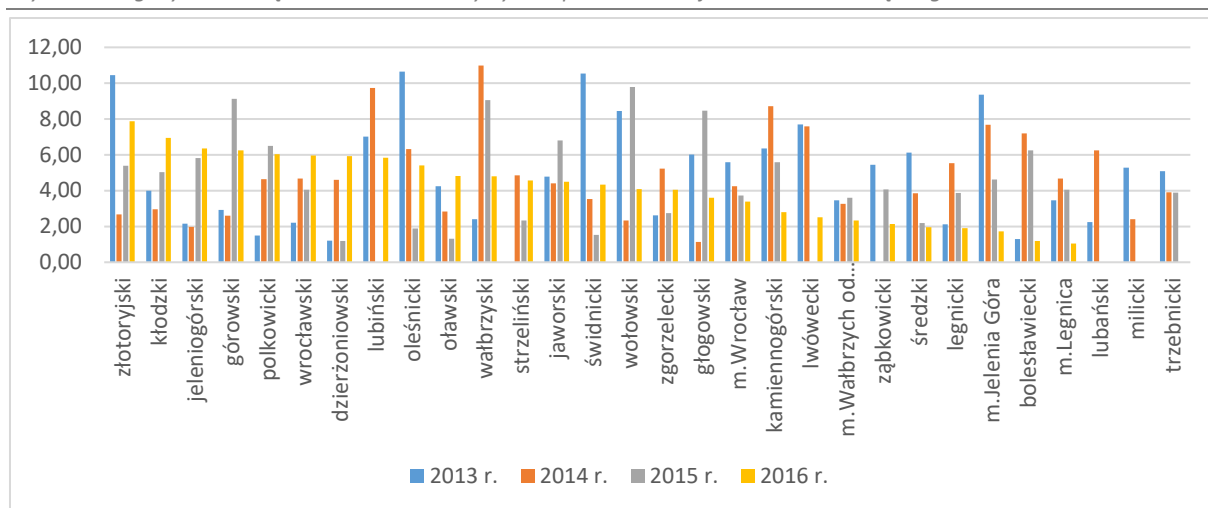
5. JAKOŚĆ ŻYCIA

W województwie dolnośląskim przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach w 2015 r. wynosił 1 417,88 zł i był wyższy niż przeciętna w kraju (1 337,87 zł).

Na Dolnym Śląsku w badanym okresie wraz z rosnącymi dochodami równocześnie zmniejszyło się zagrożenie ubóstwem relatywnym. W 2010 r. w regionie wyniosło ono 16,0%, podczas gdy w 2015 r. osiągnęło wartość tylko 11,9% (dla porównania w Polsce w 2015 r. wskaźnik ten wynosił 15,5%).

W województwie dolnośląskim w 2016 r. wskaźnik zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 3,82‰ i był niższy niż w 2013 r., w którym osiągnął wartość 5,12‰. W układzie wewnątrzregionalnym wartość wskaźnika wykazywała znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Najwięcej zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych zarejestrowano w powiecie złotoryjskim (7,87‰), natomiast w 3 powiatach: lubańskim, milickim i trzebnickim nie odnotowano żadnego przypadku zgonu niemowląt. Również niskim poziomem zjawiska (wartość wskaźnika wahała się od 1,04‰ do 1,95 ‰) cechowały się powiaty: miasto Legnica, bolesławiecki, miasto Jelenia Góra, legnicki i średzki (wykres 11).

Wykres 11. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2013-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I SPOŁECZNA

W województwie dolnośląskim od 2012 r. długość i gęstość infrastruktury transportowej jest niemalże niezmienna (tabela 1). Niewielkie różnice dotyczyły długości czynnej sieci kolejowej, gdzie odnotowano spadek z 1779 km w 2012 r. do 1727 km w 2015 r. W latach 2012-2015 wzrosła natomiast długość dróg ekspresowych o niecałe 5 km, a także długość dróg wojewódzkich o prawie 30 km.

Tabela 1. Długość i gęstość autostrad, dróg ekspresowych, dróg wojewódzkich oraz linii kolejowych w województwie dolnośląskim w latach 2012-2015.

	2012	2013	2014	2015
DŁUGOŚĆ DRÓG EKSPRESOWYCH [KM]	59,4	59,4	64,3	64,3
GĘSTOŚĆ DRÓG EKSPRESOWYCH [NA 100 KM ²]	0,3	0,3	0,3	0,3
DŁUGOŚĆ AUTOSTRAD [KM]	221,9	221,9	221,9	221,9
GĘSTOŚĆ AUTOSTRAD [NA 100 KM ²]	1,1	1,1	1,1	1,1
DŁUGOŚĆ DRÓG WOJEWÓDZKICH [KM]	2 373	2 418,9	2 422,9	2 402,4
GĘSTOŚĆ DRÓG WOJEWÓDZKICH [NA 100 KM ²]	11,9	12,1	12,1	12
DŁUGOŚĆ LINII KOLEJOWYCH	1 779	1 763	1 751	1 727
GĘSTOŚĆ LINII KOLEJOWYCH [NA 100 KM ²]	8,9	8,8	8,8	8,7

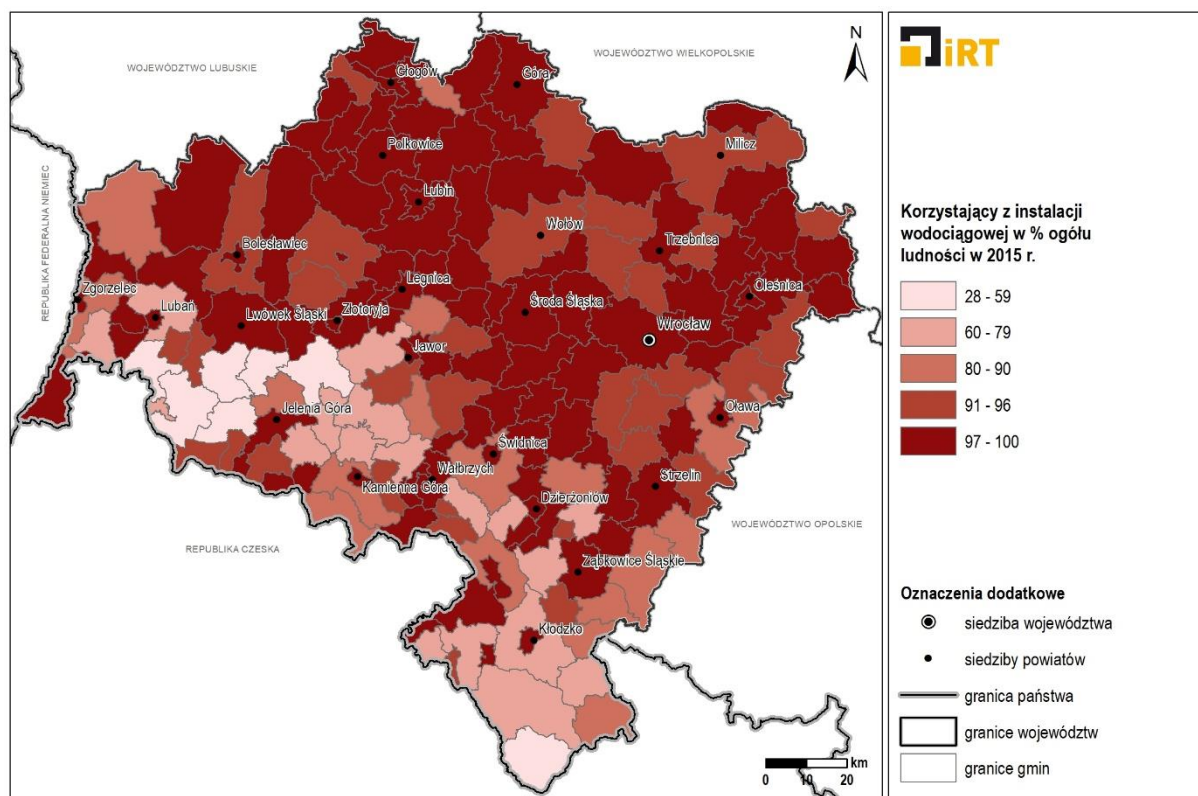
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Liczba ofiar śmiertelnych wypadków drogowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na Dolnym Śląsku spadła z 0,82 osób w 2012 r. do 0,64 osób w 2015 r. i była niższa od średniej wartości dla Polski (0,76). W 2015 r. najmniej bezpieczne były drogi w powiatach: trzebnickim (1,8 ofiar na 10 tys. mieszkańców), zgorzeleckim (1,6), oleśnickim (1,5), kamiennogórskim (1,3) i średzkim (1,3), a do najbardziej bezpiecznych należały drogi w powiatach: głogowskim (0,0), mieście Wrocław (0,1), mieście Wałbrzych (0,1), mieście Jelenia Góra (0,3), milickim (0,3) i ząbkowickim (0,3). W analizowanych latach (2012-2015) poszczególne powiaty na Dolnym Śląsku wyróżniały się bardzo zróżnicowaną wartością wskaźnika, zatem trudno dopatrywać się utrzymujących się tendencji w rozkładzie przestrzennym zjawiska w regionie.

Na Dolnym Śląsku w 2016 r. długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej liczyła odpowiednio 15 848,4 km oraz 11 186,9 km i była wyższa niż w poprzednich latach (2013-2015). Poszczególne powiaty w regionie różniły się pod względem długości sieci infrastruktury komunalnej. Dominującą pozycję zajmował powiat wrocławski (długość sieci wodociągowej – 1466 km i długość sieci kanalizacyjnej – 868 km) oraz miasto Wrocław (odpowiednio: 1359 km i 955 km), natomiast najmniejszą długością sieci wodociągowej odznaczało się miasto Legnica (200 km), a sieci kanalizacyjnej powiat górowski (70 km). Biorąc pod uwagę odniesienie względne, jakim jest odsetek mieszkańców korzystających z wyżej wymienionych typów instalacji, to w 2015 r. 94,9% mogło korzystać z sieci wodociągowej, natomiast 75,7% mieszkańców regionu miało dostęp do kanalizacji. Oba wskaźniki przewyższają wartość przeciętną w Polsce (91,8% i 69,7%). Dostęp do sieci wodociągowej był zbliżony we wszystkich powiatach regionu, wahając się między 77,5% w powiecie lwóweckim a 99,9% w powiecie lubińskim, 99,3% w powiecie strzelińskim i 98,6% w powiecie polkowickim (mapa 9).

Mapa 9. Odsetek mieszkańców korzystających z instalacji wodociągowej w gminach województwa dolnośląskiego w 2015 r. [%].

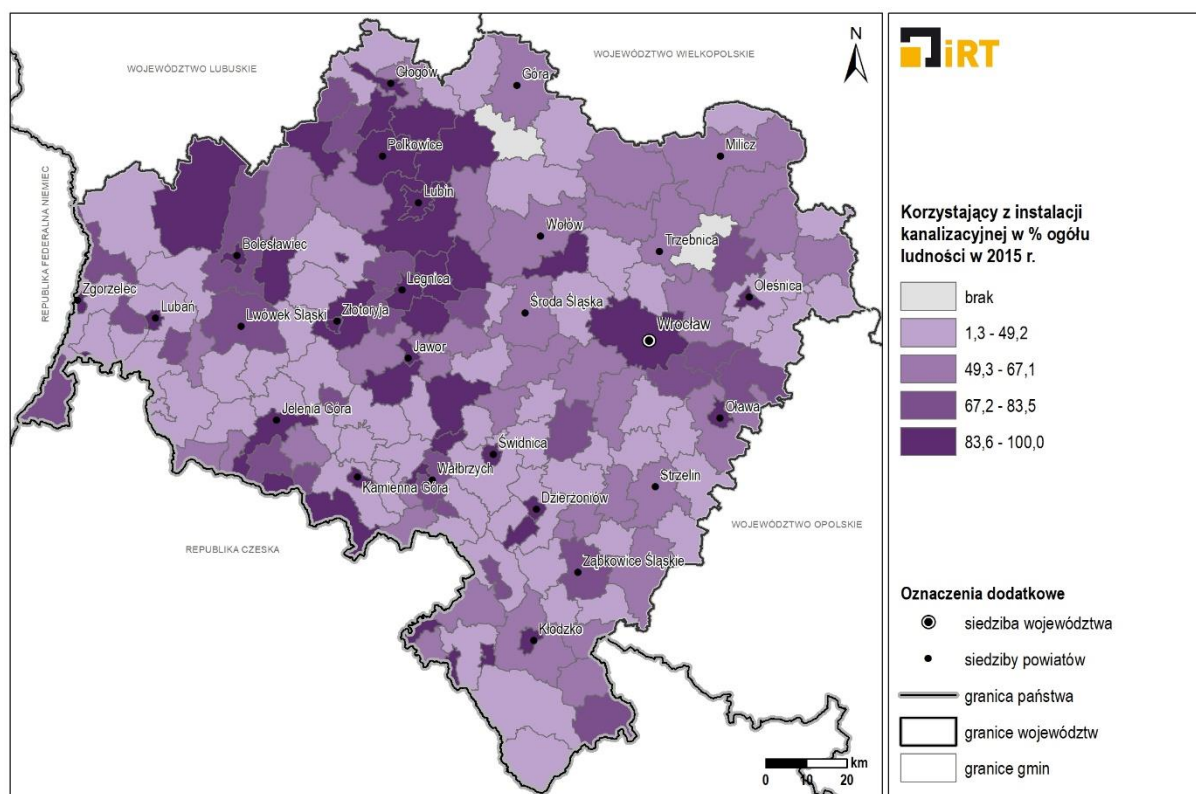

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Zupełnie inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku instalacji kanalizacyjnej. Najlepszą pozycję zajmował powiat lubiński (95,0%), miasto Legnica (93,6%) i miasto Wrocław (92,2%). W przestrzeni regionu uwidoczniły się także jednostki, w których mniej niż połowa mieszkańców korzystała z kanalizacji – w powiatach: górowskim (był to zaledwie 42,4%), średzkim (46,4%), strzelińskim (47,4%) i trzebnickim (48,8%); (mapa 10). Należy jednak nadmienić, że w ostatnich latach w większości powiatów o najgorszej pod tym względem pozycji doszło do znacznej poprawy sytuacji. Porównując dostęp do obu sieci komunalnych w latach 2012-2015 sytuacja poprawiła się średnio o 3,3% w grupie mieszkańców użytkujących wodociągi oraz o 8% w grupie osób korzystających z kanalizacji. Pod względem udziału osób korzystających z sieci wodociągowej największy przyrost nastąpił w powiatach: jeleniogórskim (o 9,2%) i lubańskim (o 9,1%), a w przypadku sieci kanalizacyjnej w powiatach: strzelińskim (o 29,9%) i kamiennogórskim (o 29,6%).

Mapa 10. Odsetek mieszkańców korzystających z instalacji kanalizacyjnej w gminach województwa dolnośląskiego w 2015 r. [%].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W 2015 r. 61,3% mieszkańców Dolnego Śląska korzystało z sieci gazowej, która liczyła 9 111 564 km, stanowiąc 6,2% długości sieci krajowej. Dla porównania przeciętnie w Polsce dostęp do tego typu sieci miało 52,1% osób. Na przestrzeni lat 2012-2015 udział ten był bardzo zbliżony, choć poszczególne powiaty znacząco różniły się między sobą. Liderami w tym zakresie były miasta na prawach powiatu: Legnica (94%), Wałbrzych (92,9%), Jelenia Góra (90,3%) i Wrocław (79,1%), a także powiat lubiński (80,6%). W najtrudniejszej sytuacji znajdowali się natomiast mieszkańcy powiatu średzkiego, w którym zaledwie 18% ludności korzystało z sieci gazowej. Ogółem w większości dolnośląskich powiatów (16 na 30 jednostek) mniej niż 50% ludności korzystała z sieci gazowej.

Na Dolnym Śląsku w 2016 r. odsetek dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-5 lat w tej grupie wiekowej wynosił 81,9% i był nieznacznie wyższy od średniej dla Polski (81,1%). Jednocześnie na przestrzeni lat 2013-2015 następował jego systematyczny wzrost. Jeszcze w 2013 r. 75,0% dzieci objętych było wychowaniem przedszkolnym, podczas gdy w 2015 r. już 84,8%. W regionie obraz ten różni się znacząco w układzie miasto-wieś. W 2016 r. 93,7% dzieci w wieku 3-5 lat mieszkających w mieście uczęszczało do przedszkola, natomiast na wsi z takiej możliwości korzystało jedynie co drugie dziecko (57,7%). Warto zauważyć, że powiaty Dolnego Śląska są pod względem omawianego wskaźnika mocno zróżnicowane z sytuującymi się znacznie powyżej średniej największymi miastami (Jelenia Góra 95,6%, Wrocław 92,6%, Legnica 91,6%), i powiatem wrocławskim (97,6%) a jednostkami, w których nieco ponad 2/3 dzieci we wskazanej grupie wieku objętych jest wychowaniem przedszkolnym (powiaty: legnicki 60,2%, jeleniogórski 62,2%, lwówecki 63,9%, wałbrzyski 63,9% i jaworski 65,3%). Największy wzrost badanego zjawiska miał miejsce w powiatach: wrocławskim (o 20,7%), milickim (o 13,1%) i oleśnickim (o 10,1%).

Mieszkańcy Dolnego Śląska w 2015 r. mogli korzystać z 51,1 łóżek w szpitalach ogólnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności. Wskaźnik ten był bardzo zbliżony do wartości z lat 2012-2014, wahając się od 50,8 łóżek w 2012 r. do 51,3 łóżek w 2014 r.

Biorąc pod uwagę liczbę studentów na 10 tys. mieszkańców na Dolnym Śląsku rejestrowaną w latach 2013-2016, można dostrzec tendencję spadkową. Trend ten jest charakterystyczny także w wymiarze ogólnokrajowym (tabela 2). W województwie dolnośląskim w 2016 r. było 449 osób studiujących na 10 tys. ludności, czyli prawie o 16% mniej niż 4 lata wcześniej (w Polsce mniej o 19%). Spadek następował systematycznie w każdym z badanych lat. Analizując jednak liczbę dolnośląskich studentów w odniesieniu jedynie do osób w wieku 19-24 lata, obserwuje się wzrost wartości wskaźnika (z 6480 studentów w 2013 r. do 6855 studentów w 2016 r.). Na podstawie tendencji zmian wartości obu wskaźników można stwierdzić, że w wiek studencki wkraczają coraz mniej liczne roczniki (stąd dużo większy spadek ogólnej liczby studentów), ale popularność wyboru studiów wyższych wśród osób między 19. a 24. rokiem nie zmniejsza się.

Tabela 2. Liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w województwie dolnośląskim i w Polsce latach 2013-2016.

	2013	2014	2015	2016
STUDENCI OGÓŁEM – POLSKA	402	382	365	351
STUDENCI OGÓŁEM – DOLNY ŚLĄSK	487	470	457	449
W GRUPIE WIEKU 19-24 LATA – POLSKA	5 037	4 964	4 952	4 974
W GRUPIE WIEKU 19-24 LATA – DOLNY ŚLĄSK	6 480	6 525	6 637	6 855

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Infrastruktura turystyczna w województwie dolnośląskim, wyrażona liczbą miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w odniesieniu do 1 tys. mieszkańców, była w 2016 r. lepiej rozwinięta niż średnio w kraju. Dolny Śląsk dysponował 22,7 miejscami (w Polsce 19,5). Od 2013 r. wartość ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie (20,1 miejsc noclegowych w 2013 r., 20,7 miejsc noclegowych w 2014 r. i 20,7 miejsc noclegowych w 2015 r.). W ujęciu wewnątrzregionalnym w 2016 r. dominującą pozycję zajmuje powiat jeleniogórski z prawie 300 miejscami noclegowymi na 1 tys. mieszkańców, przewyższając prawie czterokrotnie drugi pod tym względem powiat kłodzki (79,6 miejsc noclegowych). Co oczywiste, najsilniejsze pod względem badanego zjawiska były powiaty o atrakcyjnym położeniu turystycznym (jeleniogórski, kłodzki, wałbrzyski i milicki) oraz duże miasta (Jelenia Góra, Wrocław, Legnica). Najmniejszą liczbą miejsc noclegowych dysponowały powiaty: górowski (1,6) i strzeliński (2,2). Warto również zauważyć, że 1/3 powiatów (11) zanotowała spadek liczby miejsc noclegowych.

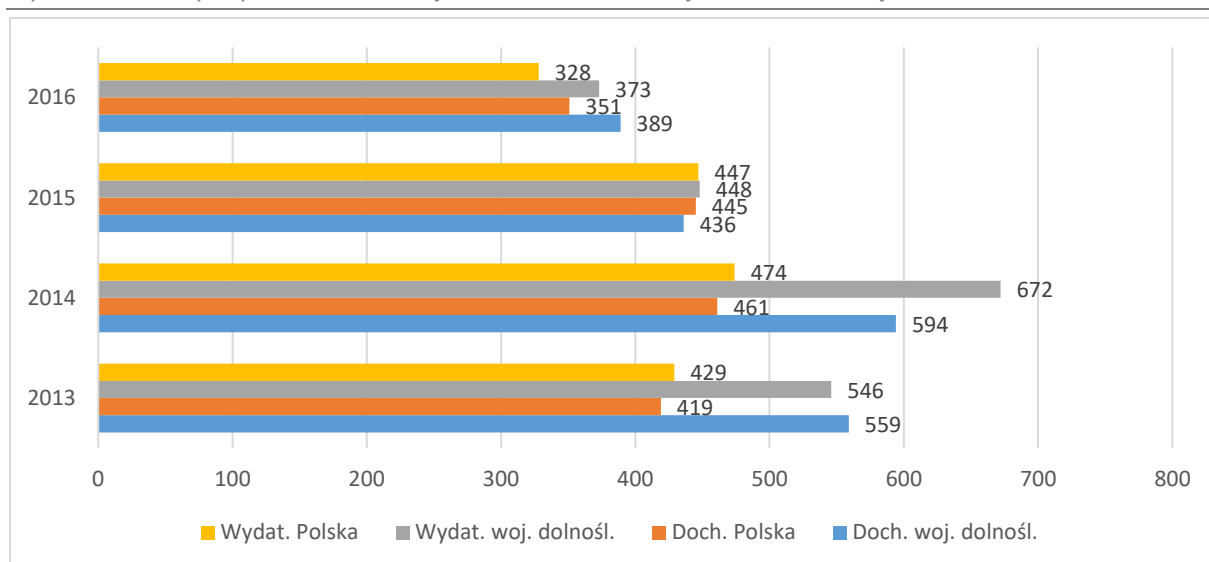
W województwie dolnośląskim w 2016 r. wskaźnik uczestnictwa w kulturze, wyrażony poprzez liczbę widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wyniósł 716 osób, co było wynikiem prawie dwukrotnie wyższym od średniej w Polsce (380 osób). W stosunku do 2013 r. jego wartość wzrosła ponad dwukrotnie (z 304 osób).

7. FINANSE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Dochody samorządu województwa dolnośląskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiły w 2016 r. 389 zł i były niższe niż w 2013 r. o 220 zł (wówczas były równe 559 zł). W badanym okresie zmalały także wydatki z 546 zł w 2013 r. do 373 zł w 2016 r. (wykres 12). Niemalże w każdym z analizowanych lat zarówno dochody (z wyjątkiem 2015 r.), jak i wydatki samorządu województwa były większe niż średnie w Polsce.

Wykres 12. Dochody i wydatki budżetów województw w Polsce i w województwie dolnośląskim w latach 2013-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Na Dolnym Śląsku w 2016 r. dochody gmin były zróżnicowane. Najwyższe dochody na 1 mieszkańca miały gminy: Kobierzyce (8 345 zł), Jerzmanowa (8 154 zł), Polkowice (7 922 zł), Świeradów-Zdrój (7 517 zł) i Grębocice (7 441 zł), natomiast najniższymi dochodami wyróżniały się gminy: Pieszycy (2 986 zł), Niemcza (3 053 zł), Gryfów Śląski (3 200 zł), Głuszyca (3 201 zł) i Nowa Ruda (3 209 zł).

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w województwie dolnośląskim w 2016 r. wyniósł 11,7% i był niższy niż w 2013 r. (wówczas kształtował się na poziomie 15,6%). Najwyższy udział wydatków inwestycyjnych był w powiecie wrocławskim (21,2%), natomiast najniższy odnotowano w powiatach: legnickim (7,7%) i jeleniogórskim (5,1%).

Obsługa długu publicznego przeliczona na 1000 zł dochodów na Dolnym Śląsku w analizowanym okresie systematycznie spadała (z 17,9 zł w 2013 r. do 11,0 zł w 2016 r.). W 2016 r. najwyższy koszt obsługi miał powiat miasto Wałbrzych (31,5 zł), a najniższy powiat wałbrzyski (5 zł). Należy podkreślić, że w badanym okresie nastąpił spadek kosztu obsługi długu publicznego w większości dolnośląskich powiatów, poza powiatami: miasto Wałbrzych i głogowskim.

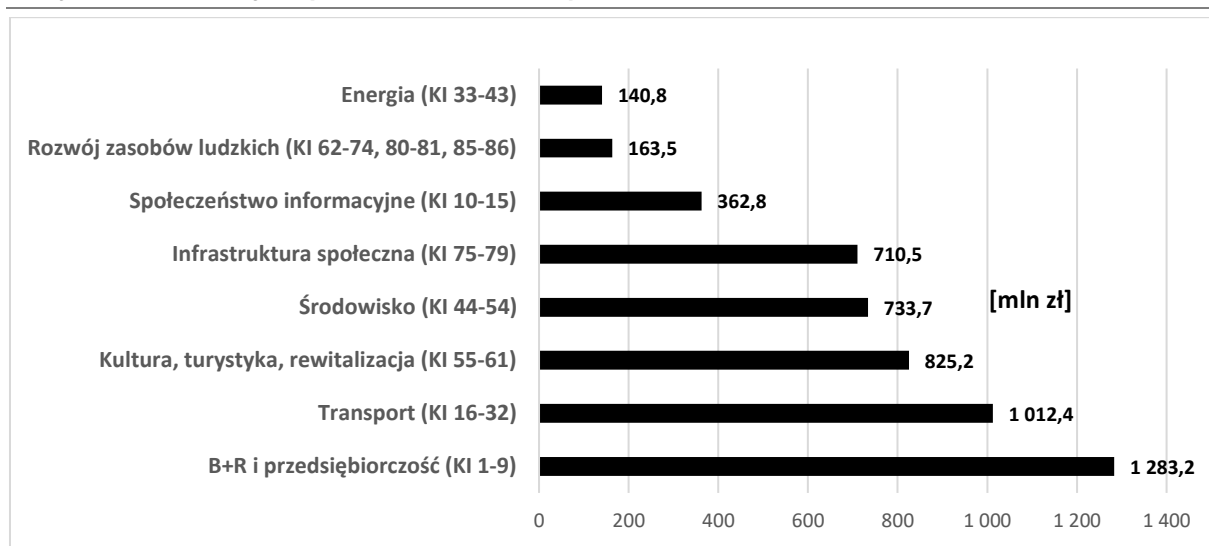
W województwie dolnośląskim w 2016 r. wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu osiągnęły wartość 1 083,0 mln zł, a dochody 1 129,2 mln zł. W regionie w latach 2013-2016 relacja wydatków do dochodów tychże jednostek samorządu terytorialnego zmieniała się – w 2013 r. i 2016 r. wydatki były niższe niż dochody (stanowiły odpowiednio 98% i 96% ogółu osiągniętych dochodów), natomiast w 2014 r. i 2015 r. wydatki przewyższały dochody (kształtując się na poziomie 113% i 103% ogółu uzyskanych dochodów).

8. WYKORZYSTANIE FUNDUSZY UNIJNYCH W PERSPEKTYWIE 2007-2013 ORAZ 2014-2020 NA RPO ORAZ ICH ODDZIAŁYWANIE NA WAŻNE OBSZARY ŻYCIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO REGIONU

W województwie dolnośląskim w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO WD) na realizację projektów uzyskano dofinansowanie w kwocie 5 278 mln zł (łącznie kwota projektów: 9 767 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu kwota dofinansowania wynosiła 1 818 zł. W podziale na obszary interwencji największą wartość pomocy uzyskały projekty z zakresu B+R i przedsiębiorczości (KI 1-9; 24,3% łącznej kwoty RPO WD), a w dalszej kolejności projekty transportowe (KI 16-32; 19,2% RPO WD), natomiast najmniejszą wartość projekty dotyczące energii (KI 33-43; 2,7% RPO WD) i rozwoju zasobów ludzkich (KI 62-74, 80-81, 85-86; 3,1% RPO WD); (wykres 13).

Wykres 13. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2007-2013 na realizację RPO według obszarów interwencji w województwie dolnośląskim [stan na 20 marzec 2017 r.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu KSI 2007-2013.

W ujęciu wewnątrzregionalnym największe dofinansowanie w przeliczeniu na 1 osobę uzyskał podregion miasto Wrocław (1 692 zł), w którym to najwięcej środków finansowych (512,2 zł na 1 mieszkańca) przypadło na dofinansowanie projektów z zakresu infrastruktury społecznej (KI 75-79). W dalszej kolejności wsparcie otrzymały projekty związane z kulturą, turystyką i rewitalizacją (KI 55-61; 288,5 zł) oraz z rozwojem zasobów ludzkich (KI 62-74, 80-81, 85-86; 254 zł). Najmniejsze dofinansowanie uzyskały projekty z obszaru interwencji „Energia” (KI 33-43; 14,1 zł); (mapa 11).

Drugim w kolejności podregionem pod względem wielkości dofinansowania przypadającego na 1 mieszkańca był podregion wałbrzyski, w którym to wskaźnik wyniósł 1 686 zł. W analizowanym obszarze największe wsparcie finansowe uzyskały projekty poświęcone B+R oraz przedsiębiorczości (KI 1-9; 449 zł na 1 mieszkańca). Analizując strukturę wsparcia, znaczące dofinansowanie uzyskały także projekty z obszaru interwencji „Transport” (KI 16-32; 395,1 zł), a także „Kultura, turystyka i rewitalizacja” (KI 55-61; 368,6 zł). Najmniejsze dofinansowanie w podregionie wałbrzyskim przypadło na projekty poświęcone rozwojowi zasobów ludzkich (KI 62-74, 80-81, 85-86; 2 zł).

Kolejnym pod względem wielkości wsparcia w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 podregionem na Dolnym Śląsku był jeleniogórski, dla którego dofinansowanie projektów w odniesieniu

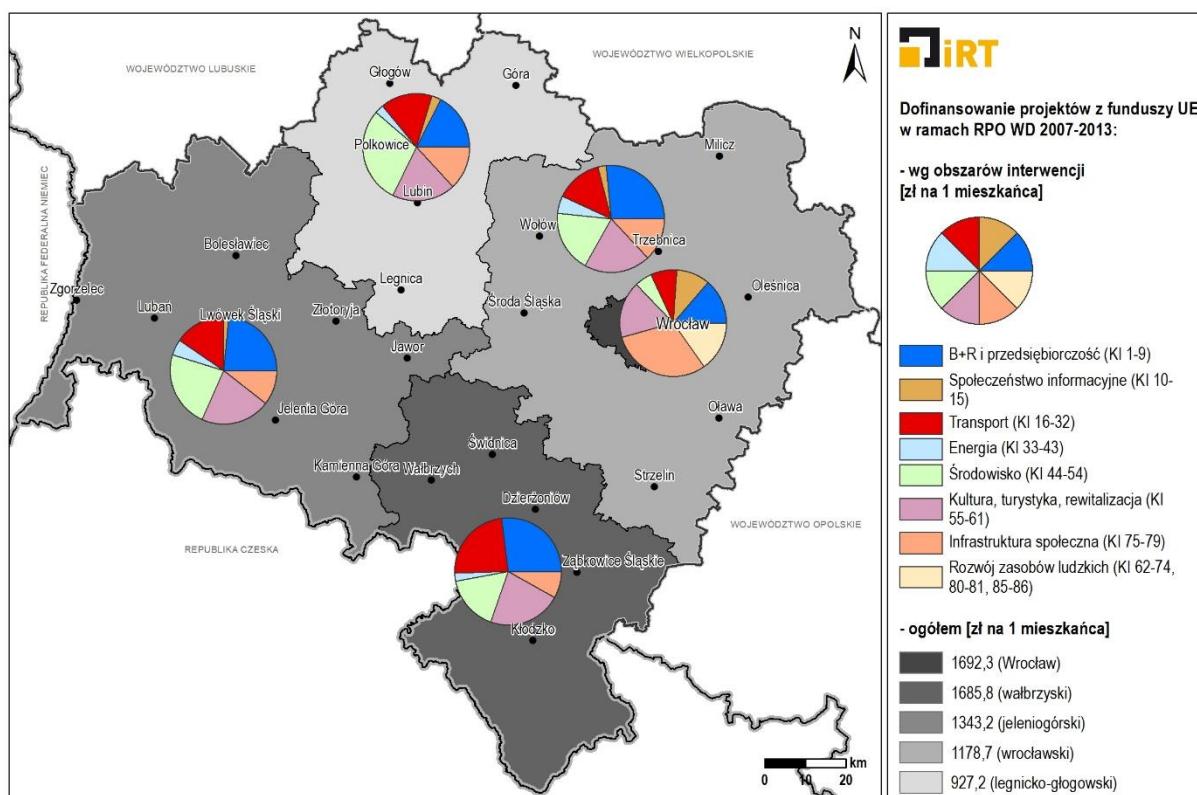

na 1 mieszkańca wyniosło 1 343 zł. Największe dofinansowanie, podobnie jak w podregionie wałbrzyskim, uzyskały projekty poświęcone B+R oraz przedsiębiorczości (KI 1-9; 314,2 zł na 1 mieszkańca). Zbliżone wsparcie uzyskały projekty z obszaru interwencji „Środowisko” (KI 44-54; 311,5 zł). Najmniejsze dofinansowanie odnotowano w obrębie projektów poświęconych społeczeństwu informacyjnemu (KI 10-15; 24 zł), przy czym projektów z obszaru interwencji „Rozwój zasobów ludzkich” nie odnotowano.

Niższe, w stosunku do wyżej wymienionych podregionów, wsparcie finansowe przeliczone na 1 mieszkańca uzyskał podregion wrocławski (1 179 zł). Również w nim największe dofinansowanie uzyskały projekty poświęcone B+R oraz przedsiębiorczości (KI 1-9; 312,4 zł na 1 mieszkańca), a w dalszej kolejności projekty z obszarów interwencji: „Kultura, turystyka i rewitalizacja” (KI 55-61; 237,3 zł) oraz „Środowisko” (KI 44-54; 218,1 zł). Najmniejsze dofinansowanie, tak jak w przypadku podregionu jeleniogórskiego, uzyskały projekty poświęconych społeczeństwu informacyjnemu (KI 10-15; 29,1 zł). Analogicznie jak w przypadku podregionu jeleniogórskiego, projektów z obszaru interwencji „Rozwój zasobów ludzkich” nie odnotowano.

Najniższe spośród podregionów województwa dolnośląskiego dofinansowanie do projektów w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w podregionie legnicko-głogowskim (927 zł). W analizowanym obszarze najwyższe dofinansowanie pozyskały projekty poświęcone środowisku (KI 44-54; 270,6 zł na 1 mieszkańca), projekty z obszarów interwencji: „Kultura, turystyka i rewitalizacja” (KI 55-61; 177 zł) oraz B+R i przedsiębiorczość (KI 1-9; 161,8 zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały projekty poświęcone rozwojowi zasobów ludzkich (KI 62-74, 80-81, 85-86; 0,4 zł).

Mapa 11. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2007-2013 na realizację RPO wg obszarów interwencji w podregionach województwa dolnośląskiego [stan na 20 marzec 2017 r.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu KSI 2007-2013.

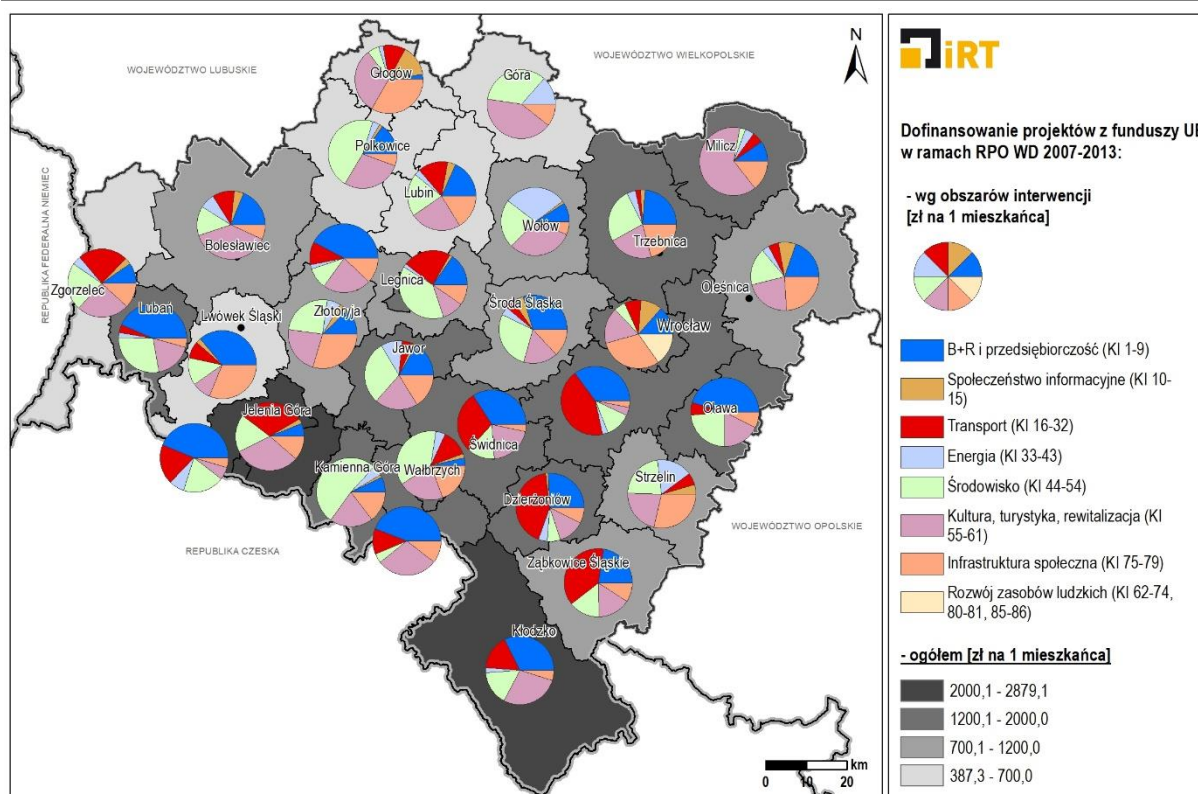
Rozpatrując rozkład przestrzenny wsparcia finansowego ogółem pozyskanego z funduszy Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2007-2013 w układzie powiatowym w województwie

dolnośląskim, można stwierdzić, że najwyższymi kwotami dofinansowania odznaczały się powiaty: miasto Wrocław (1 079 mln zł), kłodzki (356 mln zł), świdnicki (247 mln zł), miasto Legnica (198 mln zł) i miasto Wałbrzych (194 mln zł).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca największe dofinansowanie uzyskały powiaty: jeleniogórski (2870 zł), kłodzki (2210 zł), miasto Jelenia Góra (2023 zł), miasto Legnica (1972 zł). Dofinansowanie UE dla miasta Wałbrzych wyniosło 1696 zł, a dla miasta Wrocław 1692 zł. Najmniejszym dofinansowaniem wyróżniły się powiaty: górowski (387 zł), głogowski (501 zł), lwówecki (520 zł) i lubiński (593 zł); (mapa 12).

Mapa 12. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2007-2013 na realizację RPO wg obszarów interwencji w powiatach województwa dolnośląskiego [stan na 20 marzec 2017 r.].

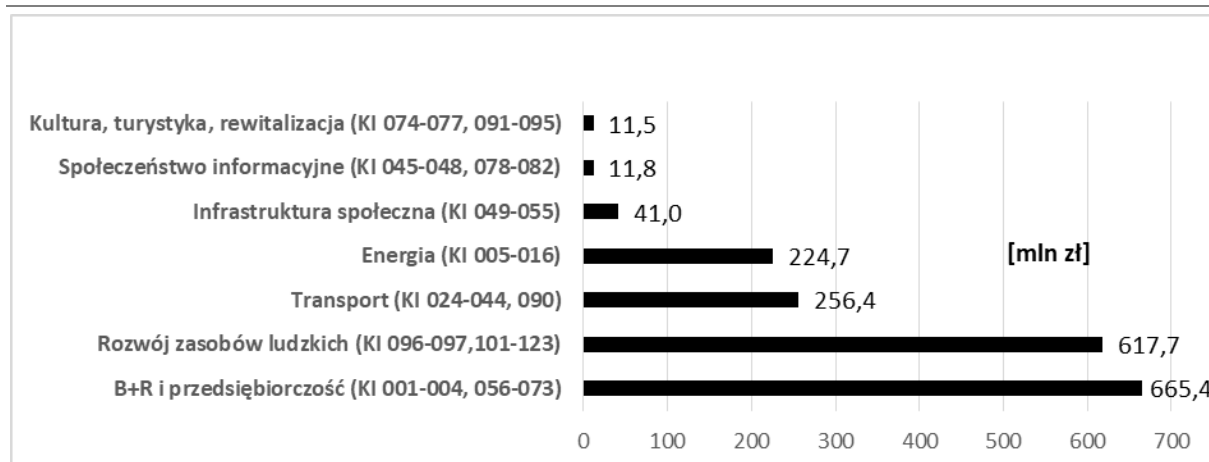

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu KSI 2007-2013.

W województwie dolnośląskim w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO WD) według stanu na 31 grudnia 2016 r. na realizację projektów uzyskano dofinansowanie w kwocie 1 828 mln zł (wartość projektów ogółem: 2 601 mln zł;). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu kwota dofinansowania wynosiła 629 zł. W podziale na obszary interwencji największą wartość pomocy uzyskały projekty z zakresu B+R i przedsiębiorczości (KI 001-004, 056-073; 6,8% łącznej kwoty RPO WD), a w dalszej kolejności projekty z obszaru interwencji rozwój zasobów ludzkich (KI 096-097, 101-123; 6,3% RPO WD), natomiast najmniejszą projekty dotyczące społeczeństwa informacyjnego (KI 045-048, 078-082; 0,1% RPO WD) oraz kultury, turystyki, rewitalizacji (KI 074-077, 091-095; 3,1% RPO WD); (wykres 14). Należy dodać, że na Dolnym Śląsku w ramach RPO WD 2014-2020 w podziale na podregiony nie odnotowano projektów z obszaru interwencji „Środowisko” (KI 017-023, 083-089), a obszar interwencji „Społeczeństwo informacyjne” (KI 045-048, 078-082) był realizowany jedynie w wymiarze wojewódzkim (kwota dofinansowania ogółem: 11,8 mln zł, tj. 4 zł na 1 mieszkańca regionu).

Wykres 14. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020 na realizację RPO według obszarów interwencji w województwie dolnośląskim [stan na 31 grudzień 2016 r.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu SL 2014-2020.

W układzie wewnątrzregionalnym największe dofinansowanie w przeliczeniu na 1 osobę uzyskał podregion miasto Wrocław (262,7 zł), w którym to najwięcej środków finansowych (174,6 zł na 1 mieszkańca) przypadło na dofinansowanie projektów zajmujących się rozwojem zasobów ludzkich (KI 096-097, 101-123). W dalszej kolejności wsparcie otrzymały projekty związane z B+R i przedsiębiorczością (KI 001-004, 056-073; 77,1 zł) oraz z infrastrukturą społeczną (KI 049-055; 18,5 zł). Najmniejsze dofinansowanie uzyskały projekty z obszaru interwencji „Energia” (KI 005-016; 0,74 zł). Ponadto w przypadku podregionu miasto Wrocław nie odnotowano projektów z obszaru interwencji „Transport” oraz „Kultura, turystyka, rewitalizacja” (mapa 13).

Drugim w kolejności podregionem pod względem wielkości dofinansowania przypadającego na 1 mieszkańca był podregion wrocławski, w którym to wskaźnik wyniósł 190,7 zł. W badanym obszarze największe wsparcie finansowe uzyskały projekty poświęcone B+R oraz przedsiębiorczości (KI 001-004, 056-073; 79,2 zł na 1 mieszkańca). Analizując strukturę wsparcia, znaczące dofinansowanie uzyskały także projekty z obszaru interwencji „Transport” (KI 024-044, 090; 40,8 zł). Zbliżone wielkości dofinansowania uzyskały również projekty z zakresu: „Infrastruktura społeczna” (KI 049-055; 25,4 zł), „Rozwój zasobów ludzkich” (KI 096-097, 101-123; 24,9 zł), natomiast najmniejsze dofinansowanie projekty z obszaru interwencji „Energia” (KI 005-016; 22,5 zł). W przypadku podregionu wrocławskiego dodatkowo nie odnotowano projektów z obszaru interwencji „Kultura, turystyka, rewitalizacja”.

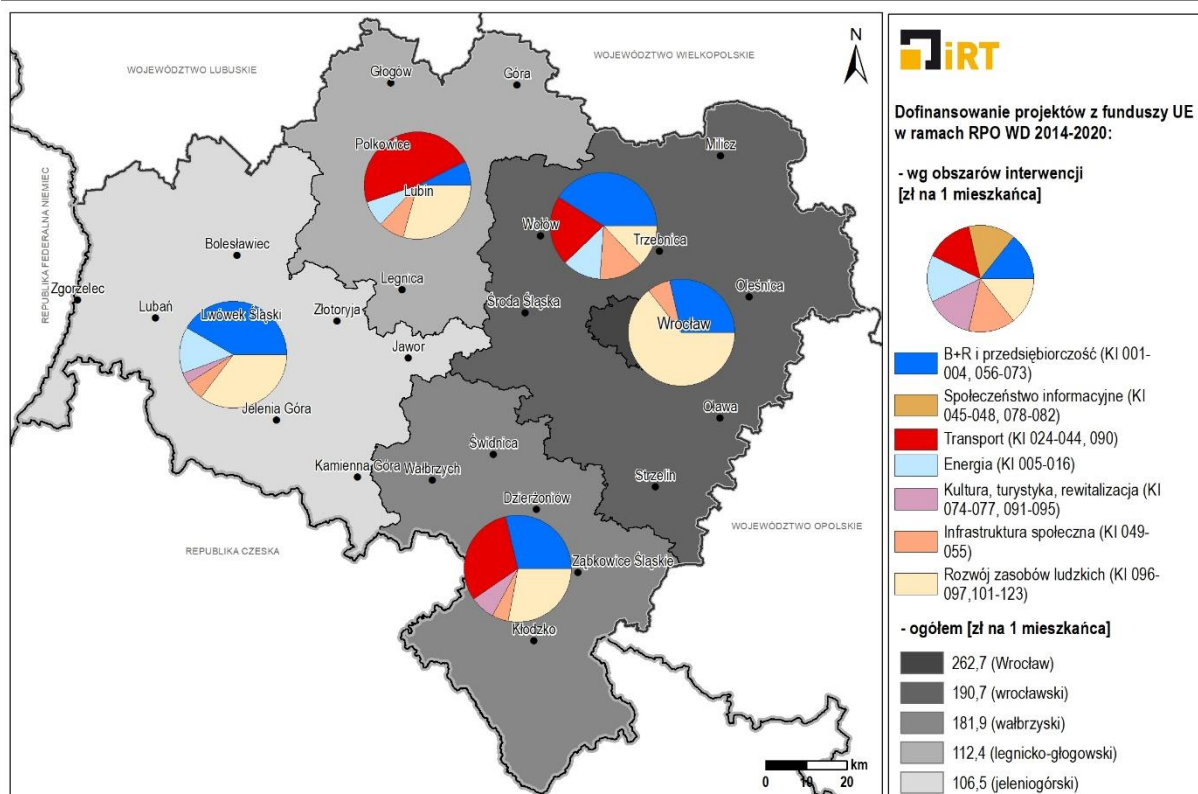
Kolejnym pod względem wielkości wsparcia w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 podregionem w województwie dolnośląskim był podregion wałbrzyski, dla którego dofinansowanie projektów w odniesieniu na 1 mieszkańca wyniosło 181,9 zł. Największe dofinansowanie uzyskały projekty poświęcone transportowi (KI 024-044, 090; 58,1 zł na 1 mieszkańca), a dalszej kolejności z zakresu B+R i przedsiębiorczości (KI 001-004, 056-073; 54,1 zł). Najmniejsze dofinansowanie odnotowano w obrębie projektów poświęconych energii (KI 005-016; 0,89 zł).

Niższe, w stosunku do wyżej wymienionych podregionów, wsparcie finansowe przeliczone na 1 mieszkańca uzyskał podregion legnicko-głogowski (112,4 zł), w którym to największe dofinansowanie uzyskały projekty poświęcone transportowi (KI 024-044, 090; 52,4 zł na 1 mieszkańca), a następnie projekty z obszaru interwencji „Rozwój zasobów ludzkich” (KI 096-097, 101-123; 32,3 zł). Zbliżone wartości dofinansowania uzyskano w obszarach interwencji: „Energia” (KI 005-016; 8,7 zł), „Infrastruktura społeczna” (KI 049-055; 8,4 zł) oraz „B+R i przedsiębiorczość” (KI 001-004, 056-073; 8,1 zł). W przypadku podregionu legnicko-głogowskiego dodatkowo nie odnotowano projektów z obszaru interwencji „Kultura, turystyka, rewitalizacja”.

Najniższe spośród podregionów województwa dolnośląskiego dofinansowanie do projektów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w ramach RPO WD 2014-2020 odnotowano w podregionie jeleniogórskim (106,5 zł). W analizowanym obszarze najwyższe dofinansowanie pozyskały projekty poświęcone B+R i przedsiębiorczości (KI 001-004, 056-073; 44,2 zł na 1 mieszkańca), a w dalszej kolejności projekty z obszaru interwencji „Rozwój zasobów ludzkich” (KI 096-097, 101-123; 37,5 zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały projekty poświęcone kulturze, turystyce i rewitalizacji (KI 074-077, 091-095; 3,7 zł). W przypadku podregionu jeleniogórskiego dodatkowo nie odnotowano projektów z obszaru interwencji „Transport”.

Mapa 13. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020 na realizację RPO według obszarów interwencji w podregionach województwa dolnośląskiego [stan na 31 grudnia 2016 r.].

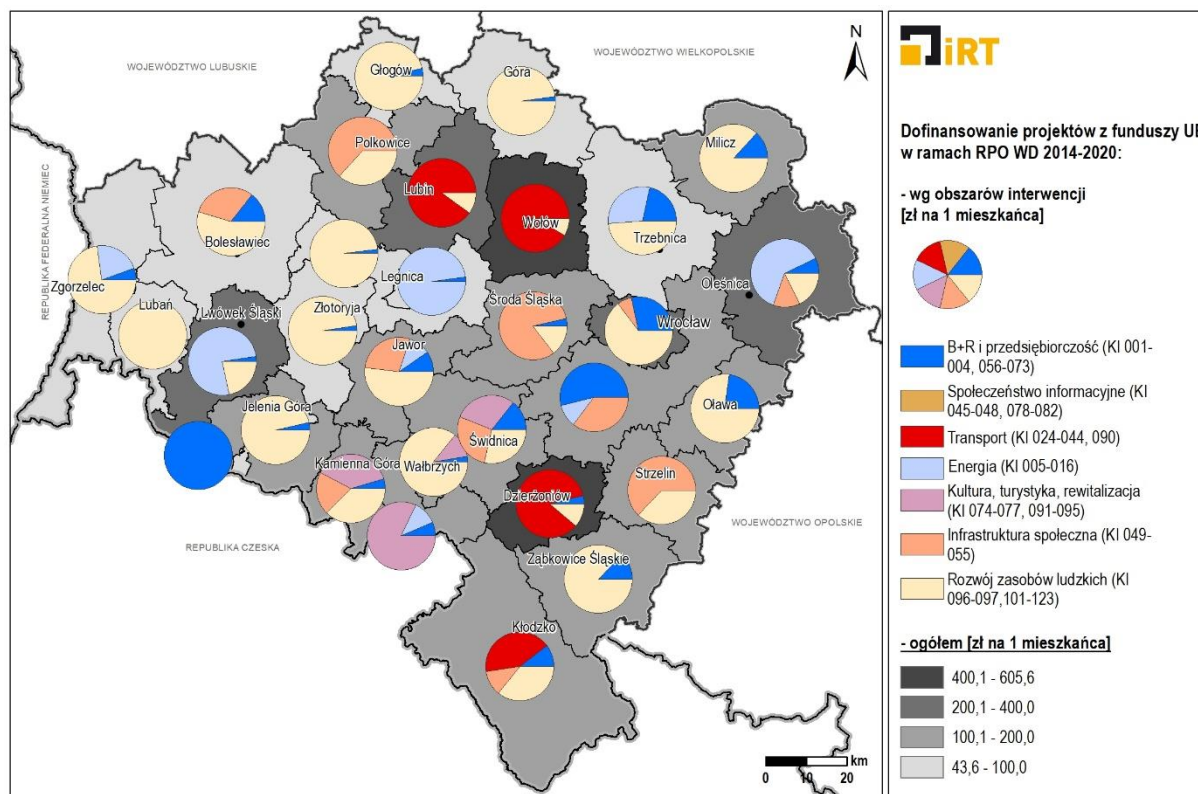
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu SL 2014-2020.

Rozpatrując rozkład przestrzenny wsparcia finansowego ogółem pozyskanego z funduszy UE w perspektywie 2014-2020 w układzie powiatowym w województwie dolnośląskim, można zaobserwować, że najwyższymi kwotami dofinansowania wyróżniły się powiaty: miasto Wrocław (167,5 mln zł), dzierzoniowski (41,1 mln zł), wołowski (28,5 mln zł), lubiński (27,7 mln zł), kłodzki (26,1 mln zł), oleśnicki (23,8 mln zł), wrocławski (21,1 mln zł) i miasto Wałbrzych (21,1 mln zł). Najmniejsze dofinansowanie ogółem pozyskały w analizowanym okresie powiaty: lubański (2,4 mln zł) i górowski (2,7 mln zł).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca największe dofinansowanie uzyskały powiaty: wołowski (606 zł), dzierzoniowski (400 zł), miasto Wrocław (263 zł), lwówecki (261 zł), lubiński (260 zł) i oleśnicki (223 zł). Dofinansowanie UE dla miasta Wałbrzych wyniosło 184 zł, a dla miasta Jelenia Góra 84 zł. Wśród powiatów o najniższym dofinansowaniu per capita znalazły się: miasto Legnica (44 zł), lubański, głogowski i zgorzelecki (po 44 zł); (mapa 14).

Mapa 14. Wykorzystanie funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020 na realizację RPO według obszarów interwencji w powiatach województwa dolnośląskiego [stan na 31 grudnia 2016 r.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu SL 2014-2020.

9. PRZEDSIĘWZIĘCIA PLANOWANE I AKTUALNIE REALIZOWANE W ZAKRESIE POLITYKI MIEJSKIEJ

W wymiarze regionalnym politykę miejską województwa dolnośląskiego określają w szczególności dokumenty: *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020 (PZPWD)*¹⁰ i *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 (SRWD 2020)*¹¹. PZPWD w uwarunkowaniach związanych ze sferą osadniczą jako element rozwoju regionu wskazuje układy funkcjonalne miast:

- Wrocławia i zgrupowanych wokół niego ośrodków miejskich, takich jak: Oława, Oleśnica i Jelcz-Laskowice;
- miast układu pasmowego: Głogów-Polkowice-Lubin-Legnica-Jawor-Świdnica-Nowa Ruda-Dzierżoniów-Bielawa-Pieszyce-Kłodzko;
- aglomeracji Wałbrzycha obejmującej miasta: Kamienną Górę, Świebodzice, Świdnicę i zespół Dzierżoniów-Bielawa-Pieszyce;
- aglomeracji Jeleniej Góry i zgrupowania ośrodków o funkcjach turystycznych i uzdrowiskowych w Sudetach z zasadniczą rolą także Kłodzka.

W stosunku do wymienionych obszarów zaznaczono ich istotność, tak ze względu na obecnie pełnione funkcje jak i potrzeby wyrównywania opóźnień rozwojowych niezbędnych ze względu na planowane kierunki rozwoju sieci osadniczej.

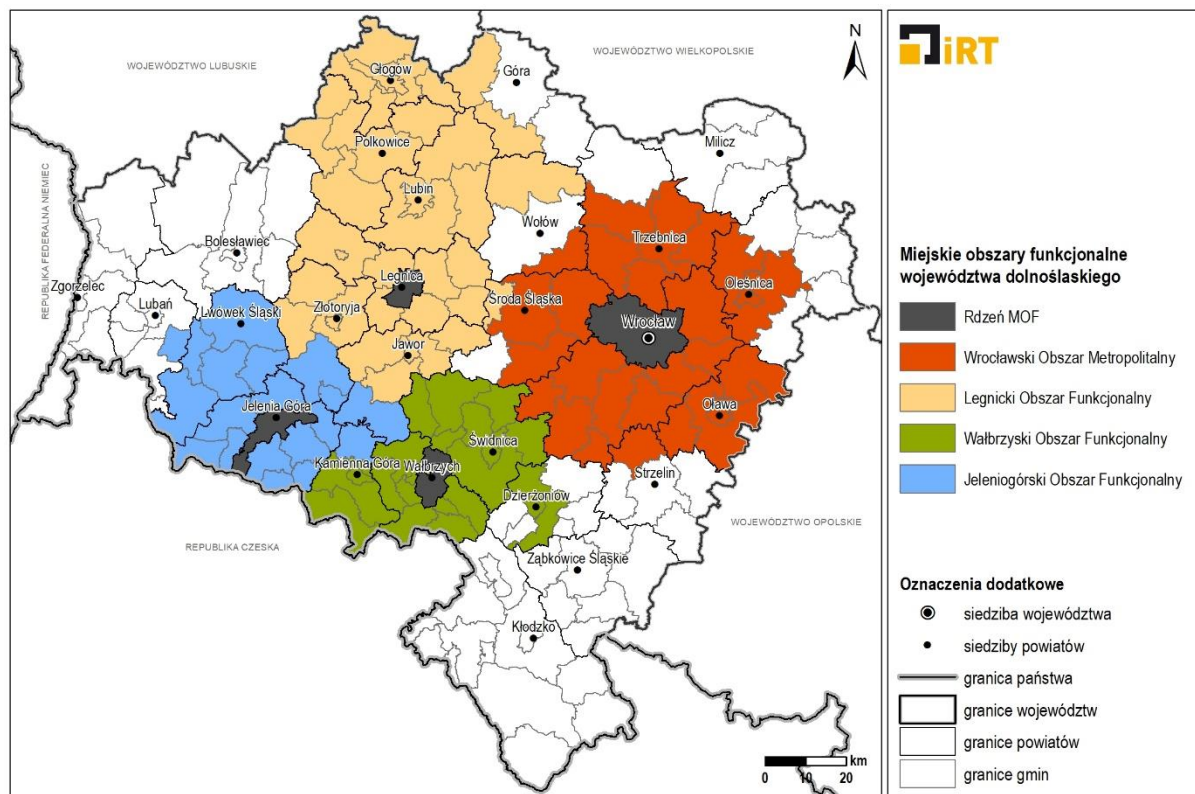
Na podstawie zapisów *Koncepcji przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* w PZPWD wskazano 2 typy miejskich obszarów funkcjonalnych: ośrodka wojewódzkiego (Wrocławski Obszar Metropolitalny) oraz ośrodków regionalnych (Legnicy, Wałbrzycha i Jeleniej Góry); (mapa 15). Przytoczono zasady oraz etapy ich delimitacji.

¹⁰ Dokument przyjęty uchwałą nr XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r.

¹¹ Dokument przyjęty uchwałą nr XXXII/932/2013 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r.

Mapa 15. Miejskie obszary funkcjonalne w województwie dolnośląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PZPWD.

W PZPWD w kierunkach i zasadach rozwoju osadnictwa, w stosunku do miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego oraz ośrodków regionalnych, wskazano działania, mające służyć ich spójności zewnętrznej i wewnętrznej. Dotyczą one m.in. spójności systemu połączeń komunikacyjnych. Ważnym uzupełnieniem dla działań infrastrukturalnych jest kształtowanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego, decydującego w znacznym stopniu o jakości życia mieszkańców.

Jako podstawowy kierunek rozwoju przestrzennego Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego przyjęto wzmocnienie jego funkcji metropolitalnych. Rozwój obszaru ma się odbywać w myśl następujących zasad:

- 1) zharmonizowanie podstawowych elementów struktury przestrzennej,
- 2) rozwój przestrzenny obszarów mieszkaniowych i aktywności gospodarczej uwzględniający odpowiednią ilość terenów zieleni publicznej oraz możliwości dogodnego skomunikowania,
- 3) zapobieganie nadmiernemu zagospodarowaniu i degradacji terenów otwartych i gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa,
- 4) stworzenie zintegrowanego systemu terenów chronionych,
- 5) kształtowanie styków gmin w oparciu o lokalizację nieskonfliktowanych form zagospodarowania, w tym w szczególności produkcji i mieszkalnictwa,
- 6) kontynuacja planowania kluczowych elementów zagospodarowania przyrodniczego korytarzy na stykach gmin,
- 7) wzmocnienie sieci powiązań ze strefą rekreacyjną w obszarze podmiejskim Wrocławia,
- 8) przeciwdziałanie degradacji terenów biologicznie czynnych w obszarach zurbanizowanych (istniejących i projektowanych) oraz utrzymywanie właściwych proporcji pomiędzy nimi,
- 9) ochrona krajobrazu WrOM w oparciu o zintegrowaną strategię krajobrazową,
- 10) wzmocnienie i budowanie specjalizacji ośrodków równoważenia rozwoju obszaru,

- 11) stworzenie dogodnych warunków dla kumulowania kapitału ludzkiego oraz aktywności gospodarczej i innowacyjnej,
- 12) wzmacnianie sieci powiązań wewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem połączeń komunikacyjnych, w tym zwłaszcza transportu publicznego,
- 13) wzmacnianie sieci powiązań zewnętrznych (w tym komunikacyjnych) z całym regionem oraz z najważniejszymi ośrodkami Polski i Europy,
- 14) rozbudowa systemów uzbrojenia i zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej.

Rozwój przestrzenny osadnictwa w obszarach funkcjonalnych oparto o następujące kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego:

- 1) poprawa spójności przestrzennej wewnętrznej i zewnętrznej w paśmie głogowsko-łódzkim, paśmie sudeckim oraz integracja głównych ośrodków miejskich z ich obszarami funkcjonalnymi, realizowane przy uwzględnieniu następujących zasad:
- 2) wzmacnianie współpracy pomiędzy głównymi ośrodkami miejskimi województwa,
- 3) prowadzenie działań na rzecz integracji przestrzennej i funkcjonalnej ośrodków miejskich i otaczających je terenów wiejskich,
- 4) wzmacnianie współpracy ośrodków położonych na pograniczach polsko-czeskim i polsko-niemieckim oraz przy granicach z województwami opolskim, wielkopolskim i lubuskim, dla integracji przestrzennej ośrodków miejskich;
- 5) wzmacnianie funkcji węzłowej głównych ośrodków miejskich, realizowane przy uwzględnieniu następujących zasad:
- 6) utrzymanie historycznie ukształtowanej hierarchicznej, policentrycznej struktury ośrodków osadniczych o zróżnicowanych funkcjach i obszarach oddziaływania, z preferencjami dla rozwoju ośrodków wzrostu,
- 7) wzmacnianie ośrodków o największym potencjale rozwojowym i stanowiących „motory rozwoju” całego województwa z preferowaniem rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach,
- 8) koncentracja obszarów aktywności gospodarczej w głównych ośrodkach wzrostu oraz w pasmach rozwoju,
- 9) wzmacnianie ośrodków równoważenia rozwoju;
- 10) wykorzystanie potencjału turystycznego oraz uzdrowiskowego regionu dla jego rozwoju gospodarczego, realizowane przy uwzględnieniu następujących zasad:
- 11) kompleksowe zagospodarowanie ośrodków turystycznych i obszarów je otaczających z uwzględnieniem powiązań z obszarami sąsiednimi,
- 12) racjonalne wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu dla rozwoju turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego i w minimalnym stopniu kolidującego z utrzymaniem tych walorów,
- 13) podnoszenie standardów i wzbogacanie zasobów infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej
- 14) wspieranie rozwoju wiodących w regionie form turystyki, tj.: krajoznawczej, kulturowej, biznesowej, aktywnej i specjalistycznej, w tym narciarstwa (z uwzględnieniem specyfiki wyznaczonych w obszarze województwa subregionów turystycznych).

Zdelimitowane w PZPWD miejskie obszary funkcjonalne zawierają się we wskazanych w sposób orientacyjny w SRWD 2020 obszarach integracji, tj. we Wrocławskim Obszarze Integracji, Legnicko-Głogowskim Obszarze Integracji oraz Sudeckim Obszarze Integracji. W identyfikacji obszarów integracji duże znaczenie miały charakterystyczne cechy obszarów (funkcja podstawowych ośrodków osadniczych, poziom i dynamika urbanizacji, mobilność mieszkańców, powiązania transportowe, poziom wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną, walory przyrodnicze i kulturowe) oraz ich problemy rozwojowe, które grupują się obszarowo. Ustalenie granic na tym poziomie szczegółowości

nie było celem nadrzędnym. Delimitacja odbyła się poprzez wyznaczenie obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich, na poziomie PZPWD. Wyznaczenie obszarów integracji miało na celu wskazanie obszarów, w odniesieniu do których powinno nastąpić wypracowanie wspólnych, zintegrowanych działań skierowanych na osiągnięcie spójności przestrzennej województwa i wyznaczenie obszarów funkcjonalnych.

Jako poważne wyzwanie dla Wrocławskiego Obszaru Integracji wskazano organizację skonsolidowanego zarządzania, które powinno uwzględniać ciężenie do niego gmin i ośrodków spoza województwa dolnośląskiego. Istotne w tej kwestii jest optymalne wykorzystanie potencjału intelektualnego, gospodarczego, kulturalnego oraz przyrodniczego obszaru.

W wymiarze lokalnym politykę miejską definiują głównie strategie rozwoju dedykowane dla gmin miejskich bądź gmin miejsko-wiejskich, do których przynależą ośrodki miejskie. W województwie dolnośląskim spośród 26 miast powiatowych lub będących miastami na prawach powiatu strategię rozwoju posiadają 22 miasta (oprócz Dzierżoniowa, Świdnicy, Trzebnicy i Złotoryi); (tabela 3).

Tabela 3. Wybrane dokumenty strategiczne w zakresie funkcjonowania miast powiatowych województwa dolnośląskiego.

Nr	Miasto	Liczba ludności i miasta	Strategia (tak/nie)	Nazwa dokumentu	Lata obowiązywania	Rok uchwalenia
1	Wrocław	637 683	tak	Strategia Wrocław 2020 Plus	2017-2030	2006
2	Wałbrzych	114 568	tak	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2020 roku	2014-2020	2014
3	Legnica	100 718	tak	Legnica. Strategia Rozwoju Miasta 2015-2020 Plus	2015-2020	2015
4	Jelenia Góra	80 524	tak	Strategia Rozwoju Miasta Jeleniej Góry na lata 2014-2025	2014-2025	2014
5	Lubin	73 154	tak	Lubin 2020. Strategia Rozwoju Miasta	2010-2020	2010
6	Głogów	68 292	tak	Strategia Rozwoju Miasta Głogowa na lata 2012-2026	2012-2026	2012
7	Świdnica	57 959	nie	-	-	-
8	Bolesławiec	39 167	tak	Strategia Rozwoju Miasta Bolesławiec. Nowa perspektywa 2011-2020	2011-2020	2011
9	Oleśnica	37 366	tak	Strategia Rozwoju Gminy Oleśnica na lata 2011-2020	2011-2020	2011
10	Dzierżoniów	33 785	nie	-	-	-
11	Oława	32 773	tak	Strategia Rozwoju Miasta Oława. Perspektywa 2020	2014-2020	2014
12	Zgorzelec	31 089	tak	Zaktualizowana Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Zgorzelec	2005-2020	2005
13	Kłodzko	27 395	tak	Strategia Kłodzko 2030	2016-2030	2016
14	Jawor	23 473	tak	Strategia Miasta Jawor na lata 2014-2020	2014-2020	2014
15	Polkowice	22 525	tak	Strategia Rozwoju Zrównoważonego Gminy Polkowice na lata 2015-2020	2015-2020	2015
16	Lubań	21 402	tak	Strategia Rozwoju Miasta Lubań na lata 2015-2025	2015-2025	2015
17	Kamienna Góra	19 522	tak	Strategia Rozwoju Miasta Kamienna Góra na lata 2016-2025	2016-2025	2016
18	Złotoryja	15 873	nie	-	-	-
19	Ząbkowice	15 352	tak	Strategia Rozwoju Gminy Ząbkowice Śląskie na lata 2014-2020	2014-2020	2014
20	Trzebnica	13 215	nie	-	-	-
21	Strzelin	12 475	tak	Strategia Rozwoju Gminy Strzelin na lata 2015-2022	2015-2022	2015
22	Wołów	12 466	tak	Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wołów	2014-2020	2014

23	Góra	12 084	tak	Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Góra na lata 2015-2025	2015-2025	2015
24	Milicz	11 552	tak	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Milicz na lata 2014-2020	2014-2020	2014
25	Środa Śląska	9 399	tak	Strategia Rozwoju Gminy na lata 2012-2020	2012-2020	2012
26	Lwówek	9 051	tak	Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Lwówek Śląski na lata 2016-2023	2016-2023	2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie serwisów internetowych poszczególnych miast i gmin.

Analizując zapisy odnoszące się do polityki miejskiej ujęte w poszczególnych strategiach rozwoju miast lub gmin w kontekście celów strategicznych Krajowej Polityki Miejskiej 2023 (KPM 2023), można stwierdzić, że najczęściej nawiązują one do celu nr 2 KPM 2023: „Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (miasto zwarte i zrównoważone)”. W większości dokumentów strategicznych dominuje założenie „miasto zwarte i zrównoważone”, na którym bazują cele operacyjne i zadania. Wynika to z faktu, iż wsamej idei miasta zrównoważonego zawierają się również koncepcje dotyczące ładu przestrzennego, ochrony środowiska oraz założenia społeczne i ekonomiczne.

W strategiach rozwoju miast i gmin na Dolnym Śląsku również często formułuje się cele zawierające operatory „miasto konkurencyjne” oraz „miasto spójne”. Odnoszą się one zarówno do rewitalizacji obszarów zdegradowanych i podejmowania działań w zakresie kreowania naruszonej tkanki miejskiej (miasto spójne), ale również do tworzenia nowych struktur w sferze społecznej, gospodarczej, naukowej i kulturalnej, a także wdrażanie innowacji. Jednocześnie wskazuje się na duże znaczenie kreowania sieci powiązań wewnątrzregionalnych i ponadlokalnych (miasto konkurencyjne). Najczęściej cele strategiczne w miejskich strategiach rozwoju, związane z w/w celami KPM odnoszą się do: innowacji i konkurencyjności w przemyśle, aktywności zawodowej mieszkańców, wzrostu atrakcyjności miasta, promocji miasta, a także rozwoju i wzrostu gospodarczego.

Dokumenty strategiczne miast i gmin w województwie dolnośląskim rzadziej wskazują na priorytety rozwojowe zdefiniowane w KPM 2023 pod hasłem „miasto silne” i „miasto sprawne”. W analizowanych strategiach w zakresie „miasta silnego” przyjmuje się najczęściej cele strategiczne związane z ożywieniem gospodarczym, silną gospodarką lokalną, a także przedsiębiorczą, zintegrowaną oraz otwartą na region i świat społecznością lokalną. Natomiast w kontekście „miasta sprawnego” powszechne są odwołania do partycypacji społecznej, formułowane często jako wzrost aktywności lub tożsamości mieszkańców miast, a także wzmocnienie wspólnoty czy budowanie kapitału społecznego.

W większość analizowanych dokumentów strategicznych dla miast i gmin nie występowały wskaźniki realizacji strategii. Z kolei w opracowaniach, w których były one ujęte, systemy monitorowania znacznie różniły się między sobą m.in. stopniem szczegółowości, zakresem badanych wskaźników czy też trafnością odniesień do stanu właściwego – celów strategicznych, operacyjnych oraz zadań.

Podsumowując, w każdej analizowanej strategii rozwoju miasta bądź gminy można znaleźć odwołania w zakresie polityki miejskiej powiązane z celami strategicznymi Krajowej Polityki Miejskiej 2023. Najczęściej są one jednak fragmentaryczne i nie odnoszą się do ogółu wątków tematycznych wskazanych w KPM 2023. Należy jednak zaznaczyć, że część dokumentów strategicznych miast i gmin została uchwalona przed opublikowaniem KPM 2023.